

HOVEDFUNN

Svak økning i alkoholsalg

Nedgang i tilgjengelighet av LSD og ecstasy

Nedgang i tilgjengelighet av Rohypnol

Stabil situasjon i bruk og tilgjengelighet for de fleste illegale rusmidler

FØREVAR

FORORD

Føre Var-rapporten utgis nå for sjette gang i regi av Stiftelsen Bergensklinikkene. Denne gang i nytt design. For å gjøre rapporteringen mer leservennlig, er oppbyggingen av hovedrapporten også endret.

Oppmerksomheten både internasjonalt, nasjonalt og lokalt er fortsatt stor og økende. Stiftelsen Bergensklinikkene får stadig henvendelser fra andre fagmiljøer som ønsker å gjøre lignende arbeid. For å kunne sette i verk endring på en best mulig måte, er slike situasjonsbilder som Føre Var presenterer et godt faglig redskap.

Bildet som tegnes denne gangen er mest preget av oppmuntrende tendenser. Ingen nye rusmidler ser ut til å være i anmarsj. Avdekking av nye "motedop" eller andre rusmidler under oppseiling, er en av intensjonene i arbeidet med å overvåke utviklingen. Når det heller ikke nå ser ut til å være noe spesielt farefullt er spørsmålet mer hvordan en positiv utvikling kan stabiliseres.

Likevel er det mye å ta fatt i knyttet til det bildet som tegnes. Det er en svak økning i alkohosalget og en stabil og jevn situasjon både i bruk og tilgjengelighet for de fleste illegale rusmidler. Utfordringene fremover blir å balansere bekymringene, samtidig som det må sikres at det fenomen at alt for mange mennesker er involvert i problemskapende rusbruk ikke oversees.

*November 2005
Stiftelsen Bergensklinikkene*

*Erling Pedersen
Adm. direktør*

INNHOOLD

FØRE VAR fra vår til høst 2005	3
Hovedfunn fra vår til høst 2005	4
RUSSPESIFIKKE FUNN – BAKGRUNNSMATERIALE	6
Alkohol	6
Hallusinogene rusmidler	10
• Cannabis	10
• LSD.....	11
• Fleinsopp.....	11
Sentralstimulerende rusmidler	12
• Amfetamin	12
• Kokain	13
• Ecstasy.....	14
Opioider	15
• Heroin	15
• Metadon.....	16
• Subutex	16
• Temgesic.....	17
• Dolcontin.....	17
Andre medikamenter og syntetiske stoffer	18
• Anabole steroider	18
• Rohypnol	19
• Xanor.....	20
• Valium.....	20
• GHB.....	21
Indikatorer i henhold til konsekvenser av rusmiddelbruk	22
SPESIALFOKUS – Ungdomsmiljøet i Ytre Arna	24
SPESIALFOKUS – Ytrebygdamodellen	28
Oppsummering	32
Appendiks	
Nr. 1 – Analysetabeller	34
Nr. 2 – Datakilder som brukes i Føre Var	39

Føre Var fra vår til høst 2005

Hva er Føre Var?

Stiftelsen Bergensklippene, ved kompetansesenteret, har siden våren 2002 drevet et kartleggingsprosjekt av rustrender kalt Føre Var. Prosjektet har som målsetting å etablere et omfattende system som gir en rask og pålitelig identifikasjon, overvåking og rapportering av lokale trender i forhold til rusbruk og tilgjengelighet i Bergen.

Føre Var samarbeider med mange ulike instanser og enkeltpersoner i Bergen for på den måten å innhente kvalitative og kvantitative opplysninger om rusituasjonen. På bakgrunn av disse opplysningene rapporteres det to ganger årlig til politikere, fagpersoner i rusfeltet, forskere og andre som er interessert i, eller som jobber med rusproblematikk i Bergen.

Fordeler med Føre Var

Vi vet at det finnes mye kunnskap om den lokale rusituasjonen blant ulike instanser og hos enkeltpersoner i Bergen. Vi vet også at denne kunnskapen ofte er «låst» da det ikke er organisert noen måter for å dele denne informasjonen. For å være føre var er det essensielt å ha oppdatert kunnskap og innsikt i hvordan situasjonen til enhver tid er. Ved å få frem relevant informasjon på et tidlig tidspunkt har fagfolk mulighet til å ta evidensbaserte beslutninger og raskere iverksette ulike tiltak.

Fremgangsmåte

Rapporten baseres på mange kvalitative og kvantitative rusrelaterte data, noe som bidrar til å gi et pålitelig bilde av rusbruken i Bergen. Kildene som benyttes er:

- 32 statiske kilder, som blant annet inkluderer salgstall for alkohol, behandlingsdata, data fra hjelpetelefon og tall fra kriminal- og fengselsvesenet.
- 18 mediekilder, som inkluderer nettsider, ungdomsmedier og lokalaviser. De er ikke like pålitelige, men gir en rask rapportering om nye trender.
- Fire indikatorer fra nøkkelinformantene og kjentmennene som omhandler rusbruk og tilgjengelighet.

Litt om nøkkelinformantene og kjentmennene

Denne gangen har 27 anonyme nøkkelinformanter bidratt, utvalgt på bakgrunn av deres ekspertkunnskap om rusbruk i Bergen. Informantene består

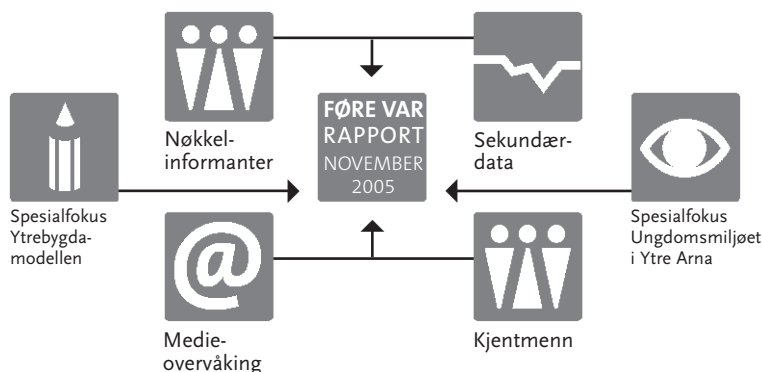
av fagfolk, rusbrukere og personer som er tett på ulike ungdomskulturer, eksempelvis discjockeyer og baransatte. Nøkkelinformantene rapporterer ved å besvare et spørreskjema hver sjette måned samt at de intervjues en gang i året av Føre Var-teamet.

I tillegg til nøkkelinformantene har 18 kjentmenn bidratt med informasjon via spørreskjema. Kjentmenn er enten rådgivere, inspektører, lærere eller helsesøstre ved ungdomsskoler i Bergen kommune. Hensikten med å bruke disse er å innhente observasjoner om rusmønstre og trender blant skoleungdom i Bergen.

Hva er nytt med denne Føre Var-rapporten?

Hovedrapporten har denne gangen både nytt design og et nytt lesevennlig format der informasjonen, fra kildene som bidrar i prosjektet, er presentert under de enkelte rusmidlene. Rapporten inneholder også to nye spesialfokus. Det ene er et sammendrag av funnene fra en hurtigkartlegging av ungdomsmiljøet i Ytre Arna i Bergen, mens det andre er et sammendrag av en evaluering av Ytrebygdamodellen. Vi har denne gangen valgt å utelukke deler av beskrivelsene av metode og Føre Var-prosessen. For nærmere detaljer om dette se tidligere Føre Var-rapporter eller *Mounteney, J og Leirvåg, S-E: «Tidligere rapportering av fremvoksende rusmiddeltrender: Føre Var-systemet»*, Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift Vol. 22, 2005.

Bildet av rustendenser i Bergen som presenteres i denne rapporten baseres på kilder som vist i illustrasjonen nedenfor.

Hovedfunn fra vår til høst 2005

Svak økning i alkoholsalg

Nedgang i tilgjengelighet av LSD og ecstasy

Nedgang i tilgjengelighet av Rohypnol

Stabil situasjon i bruk og tilgjengelighet av de fleste illegale rusmidler

Svak økning i alkoholsalg:

- Tre av fire alkoholkilder, Vinmonopolet, Vectura og Hansa, rapporterte om en liten økning for alkoholsalget sammenlignet med samme perioden i 2004.
- Coop Hordaland har hatt en nedgang i salget på 43%. Forklaringen på dette finner en i at Coop hadde en uvanlig sterk økning i salget for ett år siden, da de unngikk transportarbeiderstreiken samtidig med at de overtok fire nye butikker.
- I følge nøkkelinformantene var det en gradvis økning i bruk og i tilgjengelighet av alkohol i løpet av de siste seks månedene.
- Informantene sa at bruken av øl, vin og brennevin har økt mens bruken av cider, rusbrus og hjemmebrent er uendret.
- Informantene oppgav alkohol som det rusmiddelet som gav mest helsemessige og/eller sosiale problemer. I den forbindelse nevnte de depresjon, aggresjon, overstadig beruselse og at det vanskeliggjør skolegang.
- Kjentmennene var av den oppfatning at det hadde vært en gradvis økning i bruk og tilgjengelighet av alkohol blant skoleungdom.
- Antall anmeldelser for promillekjøring og drukkenskapsarresten var stabil.
- Tolletaten hadde en økning i antall beslag og mengde beslaglagt alkohol i perioden.
- I Bergen Fengsel var det gjort flere funn og funnet større mengder sats. De har også hatt en økning i antall positive utåndingsprøver på alkohol i andre tertial.
- Det har vært en fordobling av antall innkomne alkoholrelaterte samtaler til RUStelefonen.
- Lokalmediene hadde ikke så mange artikler om alkohol denne perioden.

Nedgang i tilgjengelighet av LSD og ecstasy:

- Politiet i Bergen og Kripos rapporterte om en sterk nedgang både i antall og mengde beslag av LSD.
- Situasjonen var uendret i henhold til funn av LSD i fengslet fra første til andre tertial i år.

- RUStelefonen oppgav at det kun hadde vært enkelte samtaler tilknyttet LSD i likhet med forrige periode.
- 19 av 27 nøkkelinformanter sa at LSD ikke ble brukt i deres omgangskrets, og det var færre som hadde kjennskap til bruk og/eller tilgjengelighet for dette rusmiddelet.
- Nøkkelinformantene rapporterte om ingen endring verken i henhold til brukstrender eller tilgjengelighet av LSD i perioden. Spising var fortsatt den vanligste inntaksmåten og cirkaprisen var 100-150 kroner pr bit.
- Det var ingen endring totalt sett i hvordan lokalmedia omtalte LSD.
- Politiet i Bergen og Kripos rapporterte om en sterk nedgang i antall beslag og beslaglagt mengde ecstasy i denne halvårsperioden. Tolletaten hadde en nedgang i beslaglagt mengde, men ingen endring i antall beslag.
- Det er gjort færre funn av ecstasy i fengselet, men fengselet har hatt flere positive urinprøver.
- Det har vært en gradvis økning i antall innkomne samtaler til RUStelefonen relatert til ecstasy, men her må det påpekes at tallmaterialet er svært lite.
- Over halvparten av nøkkelinformantene hadde kjennskap til bruk av ecstasy, og flertallet var av den oppfatning at det var en gradvis nedgang både i bruk og tilgjengelighet.
- Interessen for ecstasy har vært svært stor blant de som bruker nettpraten til Norshroom, da det har vært en sterk økning i antall treff i denne perioden.
- Det har ikke vært noen endringer i henhold til lokalmedienes omtale av ecstasy.

En nedgang i tilgjengelighet av Rohypnol:

- I følge Kripos er det gjort færre beslag av Rohypnol, men mengden som er beslaglagt har økt i Hordaland sammenlignet med forrige periode.
- Tolletaten i Bergen har ikke gjort beslag av Rohypnol i inneværende periode.
- Det var ingen endring i salget av Flunipam (har samme virkestoff som Rohypnol) ved Nordstjernen apotek sammenlignet med forrige periode.

- Kjentmennene var av den oppfatning at det hadde vært en sterk nedgang i tilgjengeligheten av Rohypnol sammenlignet med forrige periode.
- Nøkkelinformantene rapporterte at bruken av Rohypnol var nedadgående. Det var informanter fra risiko/tungmiljøet og det sivile samfunn som rapporterte om nedgangen. I henhold til endring i tilgjengelighet ble det rapportert om en sterk nedgang i løpet av de siste seks månedene.
- Den mest brukte inntaksmåten for Rohypnol var å spise dem og den nest mest brukte inntaksmåten var å injisere det.
- Cirkaprisen for Rohypnol ble oppgitt til å være 35–80 kr for en tablett.
- Generelt var det lite dekning av Rohypnol i lokalmedia.
- I følge nøkkelinformantene var det en sterk økning i bruk og en gradvis økning i tilgjengelighet av Xanor i løpet av det siste halvåret. En mulig forklaring kan være at dette medikamentet "erstatter" Rohypnol blant rusmisbrukere. Av de som kjente til inntaksmåter var den vanligste måten å innta Xanor på, å spise dem.
- Sammenlignet med perioden oktober 2004 til mars 2005 har det vært en liten økning i totalsalget av Xanor ved Nordstjernen apotek i inneværende periode.

En stabil situasjon i bruk og tilgjengelighet for de fleste illegale rusmidler:

Cannabis – ingen endring i antall beslag fra tolletaten, politiet og Kripos, mens mengden som er beslaglagt av Kripos, politiet og i fengselet gikk ned. Nøkkelinformantene rapporterte om en gradvis økning for bruk og tilgjengelighet.

Heroin – antall heroinbeslag var relativt stabile, men sammenlignet med forrige periode var det en liten økning i beslaglagt mengde. Det ble ikke rapportert om endringer i forhold til bruk og tilgjengelighet fra informantene.

Amfetamin – Antall amfetaminbeslag var stabilt i følge Kripos og tolletaten, mens politiet hadde en økning. Tolletaten, politiet og Kripos beslagla mindre mengder amfetamin i denne perioden. RUStelefonen hadde flere samtaler om amfetamin, og informantene sa det ikke var noen endringer i henhold til bruk, men en gradvis økning i tilgjengeligheten.

Kokain – Antall kokainbeslag var stabile hos tolletaten og politiet, mens Kripos hadde en liten nedgang. Politiet hadde en økning i beslaglagt mengde, mens tolletaten og Kripos hadde en nedgang. Informantene rapporterte om en gradvis økning i bruk og en sterk økning i tilgjengelighet av kokain.

...og når det gjelder misbruk av medikamenter:

Temgesic, metadon og Dolcontin – bruk og tilgjengelighet av disse opioider ser ut til å ha vært relativt stabilt i denne perioden.

Subutex – nøkkelinformanter rapporterte om økt tilgjengelighet av Subutex, og fengselet hadde en økning i positive urinprøver på buprenorfin. Kripos rapporterte om en økning i antall beslag, men en liten nedgang i beslaglagt mengde.

GHB – ingen beslag av GHB denne perioden, og informantene rapporterte om en nedgang i bruk.

Valium – i følge informantene var det ingen endring for Valium, mens apoteket Nordstjernen hadde en liten nedgang i salg.

Anabole steroider – tolletaten i Bergen hadde en liten økning i beslaglagt mengde, mens både politiet og Kripos rapporterte om en nedgang. Informantene oppgav stabilt bruk, men gradvis økning i tilgjengelighet av anabole steroider.

En nedgang i overdosedødsfall

I denne perioden var det registrert fem overdosedødsfall, der alle var menn. Dette er en reduksjon på tre dødsfall sammenlignet med forrige periode, oktober 2004 til mars 2005.

RUSSPESIFIKKE FUNN

Bakgrunnsmateriale

Denne rapporten har en annen struktur enn tidligere rapporter. Dette er gjort for å gjøre den lettere å lese og for å bedre oversikten over hvilke russpesifikke tendenser som rapporteres i denne halvårsperioden. Nedenfor presenteres russpesifikke data fra perioden april til og med september 2005. Dataene blir sett opp mot data fra forrige periode, dvs. oktober 2004 til mars 2005. Unntaket er for alkoholsalg der en sammenligner samme periode år for år, og data fra Bergen Fengsel der en sammenligner første tertial med andre tertial¹.

Når hallusinogene rusmidler omtales inkluderer vi LSD, fleinsopp og cannabis. Data fra stoffene amfetamin, kokain, og ecstasy blir presentert under sentralstimulerende rusmidler, mens heroin, metadon, Subutex, Temgesic og Dolcontin presenteres under opioider. Under andre medikamenter og syntetiske stoffer finnes data om anabole steroider, Rohypnol, Xanor, Valium og GHB.

Alkohol

I inneværende periode har det generelt sett vært en liten økning for alkoholsalget. Sammenligner en denne perioden med april-september 2004 viser dataene at Vectura, Vinmonopolet og Hansa Borg bryggerier har hatt en liten økning i alkoholsalget, mens Coop Hordaland har hatt en nedgang. Det er viktig å påpeke at for Hansa Borg bryggerier og Vinmonopolet er økningene liten. Nedenfor vises totalsalget for de ulike alkoholkildene på halvårsbasis. Som nevnt sammenlignes her samme tidsperiode år for år. Se tabell 1.

Går en mer i dybden i dataene ser en at det har vært en nedgang på 43% for Coop Hordaland i totalsalget, sammenlignet med samme periode i 2004. Denne nedgangen kan forklares med den ekstraordinære situasjonen i fjor. I perioden april til september 2004 hadde Coop Hordaland en sterk økning i salget av alkoholholdige varer noe som ble forklart ut fra at de overtok fire nye butikker og at Coop Norge, i motsetning til andre dagligvarebutikker, ikke ble rammet av transportarbeiderstreiken som pågikk i april. Coop Hordaland har hatt en nedgang på 60% i salget av rusbrus og 44% i salget

av øl. Salg av cider har i den inneværende perioden økt med 6,4% sammenlignet med samme periode i 2004. Sesongsvingningene for Coop Hordaland er som vist i fig. 1.

Hansa Borg bryggerier har hatt en økning på 3% i det totale salgstallet denne perioden, sammenlignet med samme periode i 2004. Ser en på dataene viser det at det er salget av svakvin, sterkøl, og lettøl som trekker opp. Se tabell 2.

På landsbasis har Vinmonopolets salgsøkning ligget rundt 5% siste året. Vinmonopolet i Bergen har hatt en økning på 3,4% i inneværende periode, sammenlignet med samme tid i 2004. I følge Vinmonopolet har økningen sammenheng med selvbetjening, høy kjøpekraft, økende interesse for mat og vin og at Vinmonopolet tar markedsandeler fra uregistrert omsetning. Ut fra de spesifikke alkoholtypene fant en den største økningen i inneværende periode blant de alkoholfrie/svake typene, dvs. økning for alkoholfrie varer/lettvin og svakvin. I tabell 3 vises salgstallene for de spesifikke alkoholtypene.

Vectura meldte denne gangen om en økning på 17,3% i totalsalget for alkohol i perioden april til september 2005. I henhold til de sesongbetonte svingningene var ikke denne økningen forventet. Vectura forklarer økningen med at de har fått nye storkunder samt en økning i utelivsbransjen generelt sett. Sammenlignet med samme periode i 2004, har Vectura hatt størst økning i salget for alkoholfrie varer med 11%, og svakvin har hatt en økning på rundt 28%. For de andre alkoholtypene var det kun små endringer. Ser en på perioden april-september har det siden prosjektets oppstart vært en generell økning i salget hos Vectura, se fig. 2, side 8.

Behandlingsdata fra Stiftelsen Bergensklinikkene viste, i likhet med forrige halvårsperiode, at 48% av personene i behandling, 50% av mennene og 43% av kvinnene, oppgav alkohol som hovedrusmiddel i inneværende periode. Alkohol ble også oppgitt som hovedrusmiddelet til et flertall av klientene ved Stiftelsen Bergensklinikkene i forrige rapporteringsperiode.

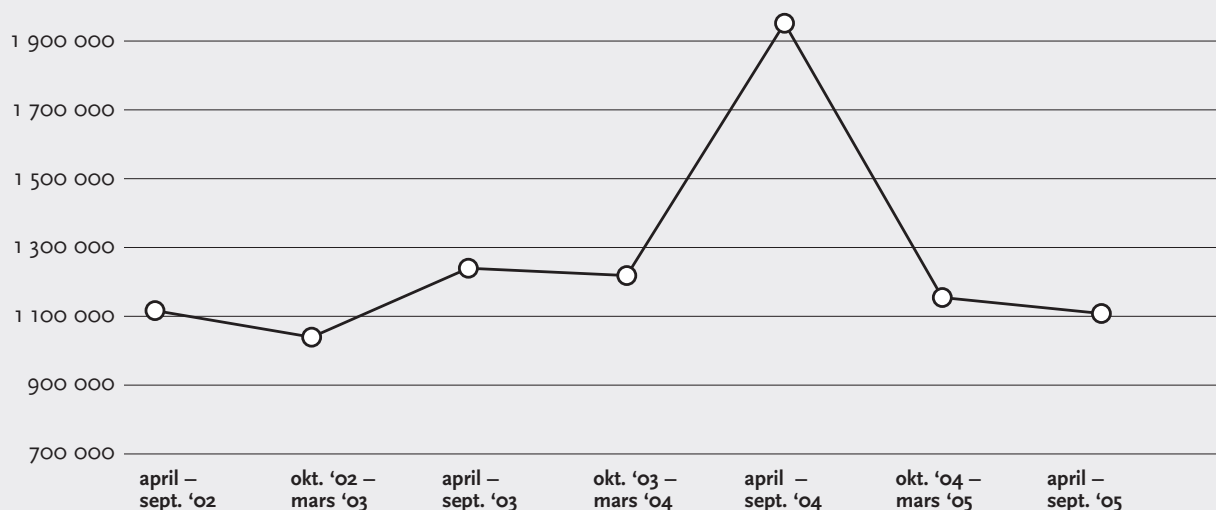
I likhet med forrige halvår rapporterte alle kjentmennene² at alkohol var det mest brukte rusmiddelet blant skole-

¹Bergen Fengsel rapporterer tre ganger i året, noe som medfører at data som benyttes i denne rapporten er data fra 1. tertial, dvs. perioden fra januar til og med april 2005, som sammenlignes med data fra 2. tertial, dvs. perioden mai til og med august 2005.

² Det var 18 av totalt 27 kjentmenn som besvarte spørreskjemaet denne gangen, noe som gir en svarprosent på 66%.

TABELL 1: ALKOHOLRELATERTE SALGSTALL – APRIL 2002 TIL SEPTEMBER 2005

	April – sept. '02	Okt. '02 – mars '03	April – sept. '03	Okt '03 – mars '04	April – sept. '04	Okt. '04 – mars '05	April – sept. '05
Vinmonopolet	2 054 601	2 257 916	2 142 428	2 223 332	2 069 327	2 236 753	2 139 689
Vectura	72 657	76 546	72 732	85 770	79 259	82 195	93 017
Hansa		5 227 287	5 809 162	4 800 952	4 858 208	4 138 724	5 002 547
Coop	1 115 276	1 039 323	1 239 992	1 218 961	1 963 738	1 155 052	1 105 379

FIG 1: SALGSTALL (I ANTALL ALKOHOLHOLDIGE VARER) COOP HORDALAND**TABELL 2: SALGSTALL FOR HANSA BORG ASA**

Alkoholtype	Sum liter solgt i april – sept. 2004	Sum liter solgt i april – sept. 2005
Totalt salg (alkoholholdig drikke)	4 858 208	5 002 547
Øl skatteklasse A (Clausthaler)	88 824	80 826
Øl skatteklasse B (lettøl)	67 582	77 714
Øl skatteklasse D (pils)	4 592 258	4 729 892
Øl skatteklasse F (sterkøl)	2 291	3 359
Rusbrus	41 310	22 725
Cider	137 930	144 483
Svakvin	16 837	30 531

TABELL 3: SALGSTALL FOR VINMONOPOLET

Alkoholtype	Sum liter solgt i april – sept. 2004	Sum liter solgt i april – sept. 2005
Totalt salg	2 069 327	2 139 689
Alkoholfritt og lettvin	2 538	3 120
Øl ²	11 798	11 201
Svakvin ³	1 725 234	1 794 085
Sterkvin ⁴	26 940	25 678
Brennevin ⁵	302 817	305 603

² Her registreres sterkøl fra 4.75% – 10% samt cider.

³ Svakvin kan variere fra 7% – 15%.

⁴ Alkoholprosenten her er fra 15% – 22%.

⁵ Brennevin inneholder en alkoholprosent på > 22, men inneholder også brennevinsbasert rusbrus, som for eksempel Smirnoff Ice.

FIG. 2: SALGSTALL (I ANTALL LITER) VECTURA AS**TABELL 4: NØKKELINFORMANTER – BRUKSTRENDER AV ALKOHOL ETTER GRUPPE**

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Sterk økning	2	0	0	2
Gradvis økning	0	3	2	5
Ingen endring	4	7	6	17
Ikke observert	0	0	1	1
Ubesvart	1	1	0	2
Total	7	11	9	27

TABELL 5: NØKKELINFORMANTER – RAPPORTERTE TENDENSER⁷ FOR ULIKE ALKOHOLTYPER

Alkoholtype	Rapporterte tendenser (tendensen fra forrige periode i parantes)	
Øl	Gradvis økning	(sterk økning)
Cider	Ingen endring	(ingen endring)
Rusbrus	Ingen endring	(ingen endring)
Vin	Gradvis økning	(ingen endring)
Brennevin	Gradvis økning	(gradvis økning)
Hjemmebrent	Ingen endring	(ingen endring)

ungdom. På spørsmålet om brukstrender var kjentmennene av den oppfatning at det var en gradvis økning i bruk av alkohol. På den annen side svarte de på spørsmålet om brukstrender for ulike alkoholtyper at det ikke var noen endringer for de ulike alkoholtypene, med unntak av en nedgang for rusbrus. Sammenlignet med perioden oktober 2004 til mars 2005 er det her en endring for inneværende periode, da det forrige periode ble rapportert om en gradvis økning for øl, brennevin og hjemmebrent. Dette halvåret har flertallet av kjentmennene oppgitt at de ikke kjente til endringer i bruk av hjemmebrent blant skoleelevene. Det var også interessant å vite hvilke helse og/eller sosiale skader eller problemer alkohol skapte for elevene ved skolen.

Kjentmennene som hadde gjort seg refleksjoner i forhold til dette nevnte problemer som fravær, skulking (spesielt på mandager), at elevene var trøtte, uopplagte og ukonsentrerte. Når det gjelder hvilke rusmidler ungdommene kombinerte med alkohol svarte kjentmennene også denne gangen at alkohol oftest ble brukt i kombinasjon med hasj eller piller.

I likhet med kjentmennene oppgav et flertall av de 27 nøkkelinformantene at alkohol var det rusmiddelet som ble mest brukt i deres omgangskrets. Unntaket her er informanter fra risiko/tungarenaen, som oppgir at alkohol er det tredje mest brukte rusmiddelet i deres omgangskrets, mens de i forrige periode sa at alkohol

var det nest mest brukte rusmiddelet. Et flertall av informantene var også av den oppfatning at det hadde vært en gradvis økning i bruk av alkohol i inneværende periode, og her fordelte informantene seg som vist i tabell 4.

I følge informantene var tendensene for de ulike alkoholtypene som i tabell 5.

Informantene er av den oppfatning at bruken av cider, rusbrus og hjemmebrent er uendret i denne perioden, noe informantene også rapporterte i forrige periode. På den annen side mener informantene at bruken av øl, vin og brennevin har økt i inneværende periode. Det er en fortsatt økning i øl- og brennevinskonsumet, men sammenlignet med forrige halvår har konsumet av vin hatt en gradvis økning. På spørsmålet om hvilke rusmidler som gav mest helsemessige og/eller sosiale konsekvenser ut fra informantenes eget perspektiv, rangerte et flertall av informantene, i likhet med forrige periode, alkohol som det rusmiddelet som gav mest helsemessige og/eller sosiale problemer. Problemer som depresjon, aggresjon, overstadig beruset og vanskeliggjøring av skolegang var noen av det som ble nevnt. På spørsmålet om eventuelle endringer blant de som brukte rusmidler i informantenes omgangskrets gikk til tilbakemeldinger ut på at brukerne av alkohol ble yngre.

I løpet av perioden april til september 2005 har politiet registrert totalt 899 personer i drukkenskapsarresten. Dette er tilnærmet lik situasjonen forrige halvår, dvs. perioden oktober 2004 til mars 2005. Over 90% av de innsatte i drukkenskapsarresten i inneværende periode var menn. I denne perioden var 306 personer anmeldt for promillekjøring med personskade eller materielle skader, mens det i forrige periode var 303 personer.

Tolletaten har hatt en økning i både antall beslag og mengde beslaglagt alkohol i inneværende periode. Sammenlignet med forrige periode har tolletaten hatt en økning på 52% i antall alkoholbeslag, mens det var beslaglagt 79% mer alkohol. Den største økningen fant en for beslag av øl, men det var også en liten økning for vin og brennevin. En mulig forklaring her kan være bobilturistene som ofte tar med seg mer alkohol inn i landet enn det som er tillatt⁸. Sammenlignet med første tertial, dvs. perioden januar til april, har Bergen Fengsel ikke gjort funn av alkohol, men det er gjort flere funn og funnet større mengder sats. De har også hatt en økning i antall positive utåndingsprøver i andre tertial.

På spørsmålet om kjennskap til tilgjengelighet for alkohol rapporterte kjentmennene om en gradvis økning denne gangen. I følge nøkkelinformantene var det også en gradvis økning iht. tilgjengelighet av alkohol. Det er

primært informanter fra utelivsarenaen og det sivile samfunn som oppgir en økt tendens. Vi vet at noen av informantene er i alderskategorien 18 til 20 år, og dermed har det vært en endring i status hos disse informantene og deres omgangskrets, da de nå får lov til å kjøpe øl og brennevin, samt har tilgang til utesteder med aldersgrense. Dette kan være noe av forklaringene på hvorfor noen informanter oppgav økt tilgjengelighet for alkohol.

Ser en på hvor mange som har vært i kontakt med RUStelefonen i perioden april til september i år har det vært en generell økning på 36% i denne perioden. Spørsmål relatert til alkohol er det som har hatt flest innringninger, og menn er overrepresentert i slike samtaler. For LMS⁹ var det ingen endring i antall innkomne samtaler sammenlignet med perioden oktober 2004 til mars 2005.

Nasjonale fag- og debattblader¹⁰ har i denne perioden hatt ulike artikler om alkohol. rus & avhengighet hadde et spesielt fokus på alkohol, der artiklene blant annet omhandlet det norske alkoholmarkedet, norske forbrukeres holdninger til alkoholpolitikken og tanker om hvordan alkoholindustrien kan opptre sosialt ansvarlig (rus & avhengighet nr 4, 2005 s.17). Foruten dette har de hatt en artikkel om russ som stenges ute i russetiden fordi de ikke drikker (rus & avhengighet nr 2, 2005). Folket har skrevet om at små barn kunne kjøpe sjokoladeegg med alkoholinnhold hos Lidl, at den norske befolkningen ikke har drukket så mye alkohol på 127 år og at ølsalget øker mest (Folket nr.7, 2005). Apropos Rus nr. 2 hadde en artikkel om evalueringen av alkoholkampanjen høsten 2004.

Ungdoms- og trendmagasinene¹¹ har også hatt artikler om alkohol. Natt og Dag har i hver utgave hatt en reisereportasje fra ulike storbyer der reportasjene har, foruten å gi leseren en kulturell beskrivelse av storbyen, beskrevet journalistens festing, alkoholkonsum, historier fra barturer og partyer. plan B har skrevet om festen i forbindelse med russedåpen og om endringer i utelivsbransjen i Bergen, i henhold til klubbkonsepter. Blikk har skrevet om funn fra Novas rusundersøkelse blant homofile fra 2003. Lokalmediene¹² har ikke hatt så mange artikler om alkohol i denne perioden. Eksempler på artikler i lokalmediene har vært: «Ølsalget på byen stuper» (BT 11.5.2005), som fokuserte på at røykeloven og konkurransen fra ulike tv-programmer på fredagskvelden var en av forklaringene til nedgangen i alkoholsalget på utestedene, og «Unge, fulle menn oftest til legevakten» (BT 25.9.2005) som omhandlet voldsskade som havnet på legevakten, vanligvis unge fulle menn som hadde fått trøbbel på byen.

⁸ Artikkel i Bergensavisen om dette, datert 14.juni 2005.

⁹ Landsforbundet Mot Stoffmisbruk.

¹⁰ Nasjonale fag- og debattblader er rus & avhengighet, Folket, Apropos Rus og Motgift.

¹¹ Dette er magasiner som: plan B, Natt & Dag, Skum, Studvest, Spirit og Blikk.

¹² Lokalmediene er i dette tilfellet: Bergensavisen, Bergens Tidende, NRK Hordaland, Fanaposten og Noabuse.

Hallusinogene rusmidler (Cannabis, LSD, Fleinsopp)

Hallusinogene rusmidler påvirker sentralnervesystemet og fremkaller sansebedrag, illusjoner og hallusinasjoner. Det finnes mange vekster i naturen som har hallusinogene virkninger, eksempelvis fleinsopp, men hallusinogener kan også fremstilles syntetisk eksempelvis som LSD. Cannabis har også en svak hallusinogen effekt (www.fhi.no), og kommer dermed inn under gruppen hallusinogene rusmidler.

Cannabis¹³

Totalt sett ser det ut til å være en stabil situasjon når det gjelder cannabis ut fra at verken tolletaten, politiet i Bergen eller Nye Kripos¹⁴ har hatt noen endringer i antall cannabisbeslag i inneværende periode. Andre tollregioner¹⁵ har i denne perioden hatt en nedgang i både mengde og antall cannabisbeslag på personer med postadresse i Bergen. Mens tollregionen i Bergen ikke har hatt noen endring i mengde beslaglagt cannabis har Bergenspolitiet og Nye Kripos hatt en nedgang i beslaglagt mengde i inneværende periode. Bergen Fengsel har hatt en nedgang i funn av cannabis i fengselet, men de har hatt en sterk økning i positive urinprøver i andre tertial, sammenlignet med første tertial.

Data fra Stiftelsen Bergensklinikkene viser at det ikke har vært noen endring i antallet klienter som har rapportert at cannabis var det mest brukte rusmiddelet i denne perioden.

11 av 18 kjentmenn opplyste at cannabis var det nest mest brukte rusmiddelet blant ungdomskoleelever i Bergen. På spørsmålet om hvilke tendenser kjentmennene så i bruken av cannabis, ble det denne gangen rap-

portert om en gradvis økning. 10 av 18 kjentmenn hadde kjennskap til endringer i tilgjengelighet, og seks av 10 mente det ikke hadde vært en økende tilgjengelighet for cannabis i løpet av de siste seks månedene. I forrige periode rapporterte de om ingen endring iht. tilgjengelighet. I henhold til hvilke helse og/eller sosiale problemer kjentmennene knyttet opp til bruk av cannabis blant skoleelevene svarte de likegyldighet, sløvheter, at elevene var trøtte i timene og ulike atferdsproblemer. Når det gjaldt rusrelaterte funn på skolen hadde noen av kjentmennene funnet hasjpiiper eller tomme flasker med hull i som trolig var brukt til hasjrøyking. Det er viktig å påpeke at disse funnene kan stamme fra andre personer enn skolens elever.

På spørsmålet om hvilke brukstendenser nøkkelinformantene så i inneværende periode svarte de at det var en gradvis økende bruk av cannabis. Informantene fra det sivile samfunn og utelivsarenaen oppgav, i likhet med forrige periode, at cannabis var det nest mest brukte rusmiddelet i deres omgangskrets. Seks av syv informanter fra utelivsarenaen og fem av ti fra det sivile samfunn oppgav at cannabis var det nest mest brukte rusmiddelet i omgangskretsen. I likhet med forrige halvår sa informantene fra risiko/tungarenaen at cannabis totalt sett var det mest brukte rusmiddelet i deres omgangskrets. Informantene var av den oppfatning at det var en gradvis økning i tilgjengeligheten i løpet av de siste seks månedene. Det var primært informanter fra det sivile samfunn og risiko/tungarenaen som rapporterte om denne økningen, se tabell 6.

TABELL 6: CANNABIS

NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Sterk økning	2	0	0	2
Gradvis økning	0	4	4	8
Ingen endring	2	4	5	11
Gradvis nedgang	1	0	0	1
Vet ikke	1	3	0	4
Ubesvart	1	0	0	1
Total	7	11	9	27

¹³ Cannabis er en samlebetegnelse på materiale fra planten *Cannabis sativa*. Planten inneholder en lang rekke substanser som har fellesbetegnelsen cannabinoider, der det aktive virkestoffet er THC (www.fhi.no).

¹⁴ Dataene fra Nye Kripos omfatter beslag gjort i Hordaland fylke, mens dataene til Bergen politi relateres til beslag gjort i Bergen kommune. Der samsvar mellom Nye Kripos og Bergenspolitiet ikke foreligger kan dette forklares med at Nye Kripos ikke har ferdiganalysert rusmidler som allerede er registrert i lokalpolitiets statistikker.

¹⁵ Med andre tollregioner menes beslag gjort andre steder i landet av andre tollregioner på personer med postadresse i Bergen.

11 av de 27 nøkkelinformantene var av den oppfatning at cannabis var det rusmiddelet som gav nest mest helse og/eller sosiale problemer. Atferdsendringer, sløv/lat, usosial, får problemer med jobb og/eller skole og depresjoner, var skadevirkninger som informantene knyttet til bruk av cannabis. I henhold til inntaksmåte sa 25 av 27 informanter at den vanligste inntaksmåten av cannabis var ved røyking. To informanter uttalte at cannabis ikke ble brukt i deres omgangskrets. Informantene ble også spurt om hva cannabis kostet¹⁶, og i likhet med forrige periode oppgav de at prisen for cannabis var stabil, cirkaprisen var 80-100 kroner grammet.

Generelt har situasjonen for RUStelefonen vært lik foregående periode i henhold til samtaler relatert til cannabis. Nest etter alkohol er det registrert flest samtaler på cannabis, og i ca. 60% av disse samtalene var det kvinner som ringte inn til RUStelefonen. LMS har hatt en liten nedgang i innkomne samtaler om cannabis denne perioden.

I inneværende periode har lokalmediene¹⁷ hatt så og si samme dekning av cannabis som i forrige periode, dette ut fra antallet registrerte treff på lokalmedienes nettsider. Foruten Bergens Tidende, som har hatt en liten nedgang i antall treff, har det ikke vært noen endringer i lokalmedienes omtale av cannabis fra forrige periode til denne. Unntak: i september var det en rekke artikler om cannabis relatert til beslag i Åsane, eksempelvis: «Narkobeslag ved Åsane-skoler» (NRK 23.9.2005), «Narkoalarm» (Ba 24.9.2005) og «Fant 55 hasjpiiper i Åsane» (BT 9.9.2005). De to førstnevnte artiklene omhandlet cannabisbeslag på to elever fra videregående skole. Det har vært litt færre treff for cannabis på nettpraten til Norshroom i denne perioden, men nedgangen er så liten at den samlet sett ikke medfører noen endringer. I forrige periode hadde Dopingtelefonen noen spørsmål på nettpraten om hasj, men denne gangen har det vært færre slike spørsmål.

LSD¹⁸

LSD har i Førre Var-sammenheng tradisjonelt sett vært et av de rusmidlene der det ikke har vært rapportert om store endringer. I forrige periode ble det rapportert om en stabil situasjon for LSD, men i inneværende periode er den generelle tendensen at det er en nedgang for dette hallusinogenet. Sammenlignet med forrige periode viser data fra politiet, i Bergen og Nye Kripos, at det har vært en sterk nedgang i antall beslag og mengde LSD som beslaglegges. I følge politiet er Bergen det politidistriktet i Norge som beslaglegger mest LSD, men det er viktig å poengtere at antall beslag og mengden som beslaglegges er små. Situasjonen var uendret i henhold til funn av LSD i fengslet fra første til andre tertial i år.

19 av 27 nøkkelinformanter sa at LSD ikke ble brukt i deres omgangskrets, og det var færre som hadde kjennskap til dette rusmiddelet. Det var noen få informanter fra risiko/tungmiljøet og utelivsareaen som hadde slik kunnskap, og de sa det ikke var noen endringer verken i henhold til brukstrender eller tilgjengelighet i denne perioden. Blant de som kjente til bruk av LSD var det, i likhet med forrige periode, spising som var den vanligste inntaksmåten av dette stoffet. De som hadde kjennskap til hva LSD kostet sa at cirkaprisen var 100-150 kroner pr bit. Sammenlignet med forrige periode er dette en nedgang i pris for LSD.

RUStelefonen har, i likhet med forrige periode, kun hatt enkelte samtaler tilknyttet LSD i denne perioden. Foruten at Bergensavisen har hatt en halvering av antall treff på sine nettsider for LSD, er det heller ingen endring totalt sett i hvordan lokalmedia har omtalt dette rusmiddelet.

Fleinsopp

Fleinsopp er stort sett innhøstingsklar om høsten, og følgelig er bruken av dette sesongavhengig. Denne gangen er det generelle bildet at det er en stabil situasjon, og i et lengre tidsperspektiv kan det også se ut til at utbredelsen av fleinsopp er relativt stabil.

Litt mer detaljert: toletaten gjorde beslag av fleinsopp i forrige perioden, men har ingen beslag i inneværende periode. Det er registrert beslag av fleinsopp i Hordaland politidistrikt hos Nye Kripos, men situasjonen er uendret sammenlignet med perioden oktober 2004 til mars 2005. I likhet med LSD var det for fleinsopp kun registrert enkelte samtaler hos RUStelefonen. Det har nesten ikke vært noen artikler om fleinsopp i lokalpressen i denne perioden, men det har vært en større aktivitet på nettpraten til Norshroom sammenlignet med siste halvår. Her er det med andre ord en gradvis økning, noe som kan sees i sammenheng med sesongtid for denne sopparten. Fleinsopp har ikke vært tema i nasjonale fag- og debattblader.

På spørsmålet om brukstrender var det kun fem nøkkelinformanter som hadde kjennskap til dette, og de sa det var en sterk økning i bruken. Seks informanter sa de hadde kjennskap til endring i tilgjengelighet og de rapporterte om en gradvis økning av fleinsopp. I følge informantene som kjente til inntaksmåte ble fleinsopp inntatt på samme måte som LSD, nemlig spist. Det var svært få informanter som hadde kjennskap til pris, og flertallet av de sa at fleinsopp var gratis. Men det er verdt å merke seg at dette er første gang noen informanter har oppgitt pris på fleinsopp, prisen ble oppgitt til å være ca. én krone pr sopp.

¹⁶ Det er dokumentert at prisen på alkohol har innvirkning på forbruket (Babor et. al 2003), og en antar at det samme vil være gjeldende for illegale rusmidler. Erfaringsmessig vet vi at en del informanter synes det er vanskelig å oppgi eksakt informasjon om pris, fordi prisene varierer i forhold til hvor mye en kjøper og hvem en kjøper av. Prisene er derfor oppgitt i cirkapriser.

¹⁷ Lokalmedier er Bergens Tidende, Bergensavisen, NRK Hordaland, Fanaposten og Noabuse.

¹⁸ LSD fremstilles som et løselig salt som i seg selv er farge-, lukt- og smakløst.

Sentralstimulerende rusmidler (Amfetamin, Kokain, Ecstasy)

Sentralstimulerende rusmidler påvirker sentralnervesystemet, noe som blant annet innebærer at det undertrykker søvnbehov og stimulerer hjerte- og karsystemet (www.fhi.no).

Amfetamin

I forrige periode ble det rapportert om en økning for amfetamin, spesielt for tilgjengeligheten. Sett under ett er likevel den generelle tendensen at det er en stabil situasjon for amfetamin i inneværende periode.

Ser en mer detaljert på dataene fra de ulike instansene viste det seg at antall amfetaminbeslag har holdt seg stabilt både ut fra Nye Kripos og tolletatens data. Tolletaten i Bergen har hatt få beslag. På den annen siden har politiet i Bergen hatt en økning i amfetaminbeslag i inneværende periode. I henhold til mengden amfetamin som var beslaglagt viste data at tolletaten, politiet og Nye Kripos har beslaglagt mindre mengder i denne, enn forrige periode. Det var ikke gjort funn av amfetamin i Bergen Fengsel, men det har vært en sterk økning fra første til andre tertial i antall positive urinprøver.

Det har vært en sterk økning i antall amfetaminrelaterte innringninger til RUStelefonen sammenlignet med perioden oktober 2004 til mars 2005. Det er like mange menn som kvinner som ringer inn og stiller spørsmål om amfetamin. LMS har hatt en liten nedgang i innkomne samtaler. Lokalmedias dekning har i denne perioden vært relativt stabil sammenlignet med forrige periode. Bergensavisen er den eneste kilden som har hatt en økning i antallet treff i databasen, mens det har vært en

liten nedgang for Noabuse, men her er tallmaterialet svært lite. Går en over til å se på internett var det en sterk økning i antallet treff på nettpraten til Norshroom. Amfetamin har ikke vært omhandlet i den nasjonale fag- og debattbladene i denne perioden.

Nøkkelinformantene var av den oppfatning at det var en gradvis økning i tilgjengelighet i inneværende periode. Syv informanter sa det var økt tilgjengelighet, men to mente amfetamin var mindre tilgjengelig i denne perioden. Økningen rapporteres fra det sivile samfunn og risiko/tungmiljøet, se tabell 7.

Bruken av amfetamin er mer eller mindre fraværende blant skoleelever (Skutle et. al 2004), og flertallet av kjentmennene har ingen kjennskap til at amfetamin brukes blant ungdomsskoleelevene. Tre av 18 kjentmenn kjenner til bruk av amfetamin, og disse oppgir amfetamin som det tredje mest brukte rusmiddelet blant ungdomsskoleelever. I følge disse er tilgjengeligheten av amfetamin redusert i inneværende periode. Vi skal være påpasselige og ikke vektlegge opplysningene for mye vekt.

Etter nøkkelinformantenes rapportering var det ingen endring i henhold til bruk av amfetamin. Går en inn på de enkelte hovedgruppene så ser en at informanter fra det sivile samfunn rangerte amfetamin som det tredje mest brukte rusmiddelet. Det var ingen endring iht. rangeringen fra forrige periode. Informantene fra risiko/tungmiljøet rangerte, i likhet med forrige periode, amfetamin som det fjerde mest brukte rusmiddelet, mens informantene fra utelivsarenaen rangerte det,

TABELL 7: AMFETAMIN

NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Sterk økning	0	0	1	1
Gradvis økning	0	3	3	6
Ingen endring	2	3	3	8
Gradvis nedgang	1	0	1	2
Vet ikke	3	5	1	9
Ubesvart	1	0	0	1
Total	7	11	9	27

sammen med kokain, som det tredje mest brukte rusmiddelet. Når det gjaldt helsemessige og/eller sosiale skader rangerte informantene, i likhet med forrige halvårsperiode, amfetamin som det tredje mest skadelige rusmiddelet. Problemene informantene nevnte i denne sammenheng var: psykoser, paranoia, angst, depresjoner samt underernæring. På spørsmålet om hvilke inntaksmåte som var mest brukt var det sagt at amfetamin primært ble injisert og sekundært sniffet. Det var primært informanter fra risiko/tungarenaen som sa at amfetamin ble injisert, men i følge informanter fra det sivile samfunn og utelivsarenaen var sniffing den vanligste måten å innta amfetamin på. På spørsmålet om pris visste ca. en tredjedel av informantene at prisen var 100-200 kroner for 1/4 gram. Sammenlignet med forrige halvår har prisen på amfetamin vært stabil.

Kokain

Etter økningen i bruk og tilgjengelighet som ble rapportert i forrige periode, er det generelle inntrykket denne gangen at det er en stabil situasjon iht. kokain.

Når det gjaldt kokainbeslag viste data at situasjonen var stabil i henhold til antall beslag hos tolletaten og politiet, men i Hordaland fylke har det vært en liten nedgang av kokainbeslag i følge Nye Kripos. I henhold til mengde kokain som var beslaglagt oppgav både Nye Kripos og tolletaten at det hadde vært en sterk nedgang i inneværende periode. Politiet i Bergen har på sin side hatt en økning i mengden beslaglagt kokain. I henhold til positive urinprøver i Bergen Fengsel var det ingen endring fra første til andre tertial. Det var ikke gjort funn av kokain i fengselet.

Data fra Stiftelsen Bergensklinikkene viste at for personer under behandling var det en økning på 31% som oppgav sentralstimulerende midler, det være seg amfetamin og kokain, som det mest brukte rusmiddelet i denne perioden. Det er viktig å poengtere at tallmaterialet her er lite, og at denne økningen er å anses som så

liten at den ikke utgjør noen endring i seg selv. I følge RUStelesfonens data var det ingen endringer når det gjaldt innkomne samtaler om kokain.

På spørsmålet om brukstrender i løpet av de siste seks månedene var nøkkelinformantene av den oppfatning at det var en gradvis økning i bruk av dette stoffet. I likhet med forrige periode var det informanter fra utelivsarenaen som sa det var en økning i bruk av kokain, men i tillegg sa også informanter fra det sivile samfunn at bruken av kokain var økende. I tabell 8 vises hvordan informantene fra de ulike arenaene fordelte seg.

Informantene fra utelivsarenaen sa i forrige periode at kokain var det tredje mest brukte rusmiddelet, og amfetamin det fjerde mest brukte. I inneværende periode ble både kokain og amfetamin rangert som det tredje mest brukte rusmiddelet av informanter fra denne arenaen. I henhold til mest brukte inntaksmåte sa informanter fra alle hovedarenaene, 18 informanter totalt, at kokain vanligvis ble sniffet. Av informantene som kjente til endring i tilgjengelighet var svarene svært spredte, men det ble rapportert om en økning, som først og fremst ble rapportert fra informanter fra det sivile samfunn og utelivsarenaen. I likhet med amfetamin kjente ca. 1/3 av informantene til pris på kokain, og sammenlignet med forrige periode ble det denne gangen rapportert om en økning. Prisen ble oppgitt til å være 600-1500 kroner for ett gram.

I henhold til medias dekning av kokain i perioden april til september 2005 har det vært små endringer, men generelt var det skrevet like mye om kokain som i forrige periode. Ser en på internett var det primært på nettpraten til Norshroom at kokain var omtalt, og det har vært en sterk økning i denne perioden. Når det gjaldt nasjonale fag- og debattblader var det en artikkel i Motgift som omhandlet narkotikaforbruk i næringslivet, primært kokain og heroin, eksemplifisert med to persons historie (Motgift nr 2, 2005). I andre nasjonale fag- og debattblader var det ingen spesifikke artikler om

TABELL 8: KOKAIN

NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Sterk økning	1	1	1	3
Gradvis økning	1	2	0	3
Ingen endring	2	1	4	7
Gradvis nedgang	1	1	0	2
Vet ikke	2	5	4	11
Ubesvart	0	1	0	1
Total	7	11	9	27

kokain. Når det gjelder innkomne samtaler om kokain til RUStelefonen har det vært en stabil situasjon sammenlignet med forrige halvår.

Ecstasy¹⁹

Generelt kan en si at for ecstasy har tendensen vært relativt stabil eller nedadgående i perioden Førre Var har eksistert. I perioden oktober 2004 til mars 2005 var det ikke rapportert om noen endringer for ecstasy, men i denne perioden er det generelle inntrykket at det er en nedadgående tendens iht. ecstasybruk.

Litt mer inngående viste data at det bare var tolletaten som meldte om ingen endring i antall beslag av ecstasy. Både Bergenspolitiet og Nye Kripos har hatt en sterk nedgang i antall beslag i inneværende periode. Det er dessuten gjort færre funn av ecstasy i fengselet i andre kvartal. Både tolletaten, politiet i Bergen og Nye Kripos har hatt en sterk nedgang i mengden beslaglagt ecstasy i denne halvårsperioden. I Bergen Fengsel har det vært flere positive urinprøver på ecstasy i andre tertial.

I likhet med amfetamin, er bruken av ecstasy mer eller mindre fraværende blant skoleelever (Skutle et. al 2004), og et flertall av kjentmennene oppgav at de ikke kjenner til bruk av dette rusmiddelet. Blant de få som kjente til ecstasy ble det meldt at det ikke var noen endringer, verken i henhold til bruk eller tilgjengelighet i denne perioden.

Når det gjaldt brukstrender var det 15 nøkkelinformanter som hadde kjennskap til bruk av ecstasy, og flertallet var av den oppfatning at det var en gradvis nedgang både i bruk og tilgjengelighet. I tabell 9 vises hvordan informantene fra de ulike arenaene fordelte seg iht. brukstrender for ecstasy.

På spørsmålet om inntaksmåter svarte 11 informanter at ecstasy ikke ble brukt i deres omgangskrets, mens 13 sa

at ecstasy primært ble spist. Det var svært få informanter som kjente til sirkaprisen for ecstasy, men den ble oppgitt til å være 100-200 kroner per tablett. I likhet med amfetamin var prisen uendret i denne perioden sammenlignet med forrige halvår.

Det kan virke som om interessen for ecstasy har vært svært stor blant de som bruker nettpraten til Norshroom, da det har vært en sterk økning i antall treff i denne perioden. Bergensavisen har hatt en sterk økning i antall artikler om ecstasy, men for lokalmediene sett under ett har det ikke vært noen endringer i deres omtale av ecstasy. Blant nasjonale fag- og debattblad hadde Motgift en artikkel om falske ecstasytabletter som var beslaglagt i Oslo, og en artikkel om forskning som var gjort for å undersøke hvordan jevnlig bruk av ecstasy påvirket hverdagshukommelsen (begge i Motgift nr. 3, 2005). Det har også vært en gradvis økning i antallet innkomne samtaler til RUStelefonen som var ecstasyrelaterte, men her må det påpekes at tallmaterialet er svært lite. Sammenlignet med forrige periode har det vært færre innkomne samtaler til LMS relatert til ecstasy, i inneværende periode.

TABELL 9: ECSTASY

NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Utliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Sterk økning	0	0	1	1
Gradvis økning	0	1	0	1
Ingen endring	2	2	1	5
Gradvis nedgang	2	2	2	6
Sterk nedgang	0	1	1	2
Ikke observert	3	4	4	11
Ubesvart	0	1	0	1
Total	7	11	9	27

¹⁹ Ecstasy kan klassifiseres som både sentralstimulerende og hallusinogent rusmiddel, dette da rusen som fremkalles kan ligne på amfetaminrusen, men den kan også ha likhetstrekk med LSD. Da det vanligvis er den sentralstimulerende virkningen som er dominerende ved inntak av en vanlig brukerdose kategoriseres ecstasy her som sentralstimulerende rusmiddel.

Opioider

(Heroin, Metadon, Subutex, Temgesic, Dolcontin)

Opioider er en fellesbetegnelse på stoffer som binder seg til bestemte reseptorer i kroppen. I moderne vestlig medisin brukes opioider hyppig i behandling av smerter, og vanlige opioider er heroin, morfin og metadon. Men stoffene kan også misbrukes og føre til rusmiddelavhengighet. Opioider som Subutex og metadon brukes i legemiddelassistert rehabilitering (www.fhi.no).

Heroin

Generelt kan en si at bruken og tilgjengeligheten av heroin i Bergen har vært stabil i løpet av hele Førre Var sin levetid. Det er ikke noe unntak for denne perioden.

Tolletaten i Bergen har ikke gjort beslag av heroin eller andre opiater i perioden april til september. I følge politiet og Nye Kripos var det ikke noen endring i antallet heroinbeslag i inneværende periode. Ser en på mengden som er beslaglagt er bildet litt annerledes. Politiet, dvs. både politiet i Bergen og Nye Kripos, har hatt en økning i mengden beslaglagt heroin i inneværende periode. Fengselet opplyste at det ikke har vært noen endring i henhold til funn av heroin i fengselet fra første til andre tertial, men sammenlignet med forrige halvår var det en økning av positive prøver av innsatte.

Et flertall av klientene som startet eller som var i behandling ved Stiftelsen Bergensklinikkene i inneværende periode sa at heroin og andre opiater var de nest mest brukte rusmidlene. Dette sa også et flertall av klientene ved Stiftelsen Bergensklinikkene forrige periode, slik at det ikke foreligger noen endring for heroin i dette tilfellet.

Nøkkelinformantene fra risiko/tungarenaen rangerte denne gangen heroin som det nest mest brukte rusmid-

delet, mens det i forrige periode ble rangert som det tredje mest brukte rusmiddelet. Flertallet av informantene som kjente til bruk av heroin var av den oppfatning at det ikke var noen endringer, verken i henhold til bruk eller tilgjengelighet. Ser en på hvordan informantene fordelte seg iht. endring i tilgjengelighet var den som vist i tabell 10.

På spørsmålet om hvilke inntaksmåte som var mest og nest mest brukt for heroin, ble det sagt at heroin primært ble injisert og sekundært røykt. Det var primært informanter fra risiko/tungarenaen som opplyste at heroin ble injisert, og det er kun informanter fra denne arenaen som oppgav at heroin også ble røykt. Et mindretall av informantene, primært informanter fra risiko/tungarenaen, sa de hadde kjennskap til pris. Cirkaprisen som ble gitt var 250 kroner for 1/8 gram, og prisen har vært uendret det siste året.

RUStelefonen har hatt en gradvis økning i antallet innkomne samtaler om heroin. Sammenlignet med forrige periode var det denne gangen flere menn som hadde ringt inn, men antall kvinner som ringte inn var stabilt. Det har vært færre som har ringt LMS for å snakke om heroin i denne perioden. Sammenlignet med forrige periode har det vært en relativt jevn rapportering av heroin i henhold til antallet artikler i lokalpressen. Et eksempel på artikkel i lokalmedia er Bergens Tidende som i sommer skrev om at prisen på heroin var redusert, sammenlignet med for ett par år siden (BT, 16.6 2005). Det har vært en sterk økning i antall treff på nettpraten til Norshroom i perioden april til september. Heroin var også et tema på Fitnessprat, men det var få tråder/temaer som var startet og det var heller ikke mange som hadde lagt inn svar. Det har ikke vært noen

TABELL 10: HEROIN

NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Gradvis økning	0	3	1	4
Ingen endring	2	1	6	9
Gradvis nedgang	0	0	1	1
Vet ikke	4	7	1	12
Ubesvart	1	0	0	1
Total	7	11	9	27

artikler i fag- og debattblader som har hatt spesielt fokus på heroin i denne perioden.

På spørsmålet om informantene kjente til endringer i brukergruppen gikk tre av tilbakemeldingene ut på at brukerne av opiater ble yngre. Det er første gang siden Førre Var ble etablert at en endring i denne brukergruppen er rapportert.

Metadon²⁰

Metadon er et syntetisk stoff som ligner morfin og som i 30-40 år har vært benyttet i rehabiliteringen av heroinmisbrukere (www.fhi.no). I likhet med tidligere rapporteringer ble det i inneværende periode rapportert om en stabil situasjon for metadon.

Både politiet i Bergen og Nye Kripos har beslaglagt metadon i inneværende periode, men det er kun tale om små og få beslag. Nye Kripos hadde en liten nedgang i antall beslag. Politiet i Bergen hadde en liten økning i mengde beslaglagt metadon, men det var ikke gjort beslag av metadon siste periode. Det må her poengteres at beslagene fra Bergen politikammer i denne perioden er inkludert i beslagene fra Nye Kripos. Også for Bergen Føngsel var det tale om små tall iht. positive prøver for metadon, og det var ingen endring i fra første til andre tertial. Sett i sammenheng med antallet personer i Bergen som er under metadonassistert rehabilitering kan det sies at den ulovlige spredningen av metadon er relativt sett svært liten.

Sammenlignet med forrige perioden har det ikke vært noen endringer i henhold til innkomne samtaler til RUSTelefonen, mens LMS har hatt en sterk nedgang i antall innkomne samtaler om metadon.

Nøkkelinformantene fra det sivile samfunn rangerte metadon som det femte mest brukte rusmiddelet i denne perioden. Det er første gang medikamentet er rangert som ett av de fem mest brukte rusmidlene. I henhold til bruk og tilgjengelighet sa informantene at det ikke forelå noen endring i denne perioden. Når det

gjaldt inntaksmåte sa ni informanter at metadon vanligvis ble drukket. Hele 16 informanter sa at metadon ikke ble brukt i deres omgangskrets. I likhet med heroin var det få informanter som hadde kjennskap til pris, men informantene fra risiko/tungarenaen hadde slik kunnskap. Det er verdt å merke seg at det er første gang informantene har sagt de kjente til prisen. Cirkaprisen ble sagt å være 300-450 kroner for 90 mg.

I lokalmediene har det i denne perioden vært få artikler om metadon, og foruten en nedgang hos Bergensavisen ser det ut til at det har vært en jevn dekning i media. Metadon er et opioid som var lite diskutert på nettpraten, og denne gangen har det vært en sterk nedgang i antallet treff på Norshroom. Det var en artikkel om metadon i rus & avhengighet om et nytt industrielt fremstilt metadon som om kort tid skulle ut på det norske markedet (rus & avhengighet nr.3 2005). Foruten denne artikkelen har det ikke vært andre spesifikke artikler i nasjonale fag- og debattblader, selv om det har vært noen artikler på LAR-behandling.

Subutex²¹

Subutex er syntetiske opioider der buprenorfin er den aktive substansen. Subutex brukes til substitusjonsbehandling ved opiatavhengighet, i sammenheng med medisinsk, psykologisk og sosial behandling (www.feleskatalogen.no). Forrige halvår ble det generelt rapportert om en stabil situasjon, men denne gangen er det en liten økning for Subutex.

I følge Nye Kripos var det en økning i antallet beslag i Hordaland av Subutex, men det har vært en liten nedgang i beslaglagt mengde. I følge Bergen Føngsel har det fra første til andre tertial vært en sterk økning i positive urinprøver av buprenorfin²², og dette etter at det i forrige periode ble rapportert om en nedgang i positive urinprøver. Apoteket Nordstjernen har solgt tilnærmet like mye Subutex denne gangen som de gjorde i perioden oktober 2004 til mars 2005. I inneværende periode var det en nedgang på 44% blant klienter ved Stiftelsen

TABELL 11: SUBUTEX

NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Gradvis økning	0	0	6	6
Ingen endring	2	3	2	7
Vet ikke	4	7	1	12
Ubesvart	1	1	0	2
Total	7	11	9	27

²⁰ Metadon ligner morfin og er et syntetisk stoff som brukes til behandling ved sterke smerter, eksempelvis kreftsmarter. Metadon har smertestillende og hostedempende effekt (www.fhi.no). Metadon skal redusere behovet for heroin, og i LAR-behandling blandes metadonet med solbærsaft og drikkes. Metadondosene er individuelle.

²¹ Subutex og Temgesic er morfinlignende preparater som inneholder buprenorfin. For mer informasjon se kortrapporten Førre Var nr 2, 2003.

²² Dette kan være både Subutex og Temgesic.

Bergensklippene som oppgav vanedannende medikamenter²³ som mest brukte rusmiddel, sammenlignet med siste periode.

Et flertall av informantene var av den oppfatning at det i løpet av det siste halvåret ikke var noen endring i henhold til bruk, men det ble rapportert at Subutex var mer tilgjengelig. Det var først og fremst informantene fra risiko/tungarenaen som sa dette, se tabell 11.

Informanter fra risiko/tungarenaen rangerte Subutex, sammen med Rohypnol, som det femte mest brukte rusmiddelet. I motsetning til forrige halvår oppgav informanter, primært fra risiko/tungarenaen, at Subutex vanligvis ble injisert, men noen få sa det sekundært ble spist eller sniffet. Få informanter hadde kjennskap til pris, men sammenlignet med forrige periode ser det ut til at det har vært en reduksjon i prisen. Subutex ble sagt å koste 400-500 kroner for en 8 mg. tablett.

Når det gjelder lokalmedia er det kun BA og BT som har artikler som omhandler Subutex, og sammenlignet med forrige periode har begge hatt en liten økning i antallet artikler. Subutex ble ikke diskutert på andre nettsider enn hos Norshroom i denne perioden. Det har vært en gradvis nedgang i antall treff på nettpraten til Norshroom. Det må påpekes at det er få treff totalt sett, noe som indikerer at dette ikke er et aktuelt tema for brukerne av denne nettsiden. Det har ikke vært artikler i nasjonale fag- og debattblader om temaet Subutex i inneværende periode. RUStelefonen har hatt en gradvis økning i antallet innkomne samtaler om Subutex, men økningen i antall innringninger er svært liten. LMS har hatt en sterk nedgang i antall innkomne telefonsamtaler tilknyttet Subutex.

Temgesic²⁴

Temgesic er også et syntetisk opioid som inneholder buprenorfin. Temgesic brukes også til behandling av sterke smerter, eksempelvis kreft (www.felleskatalogen.no). I likhet med forrige periode ser det denne gangen ut til å være en stabil tendens for Temgesic.

I følge Nye Kripos er det en stabil situasjon i henhold til antallet beslag av Temgesic, men det er beslaglagt større mengder i inneværende periode. Salget av Temgesic hos Nordstjernen apotek er også stabilt. RUStelefonen har generelt få samtaler om Temgesic, og det har ikke vært noen samtaler om dette stoffet i inneværende periode. Flertallet av informantene mente det ikke hadde vært noen endringer verken for bruk eller tilgjengelighet i løpet av de siste seks månedene. Cirka like mange informanter sa at Temgesic vanligvis ble injisert, primært rapportert fra risiko/tungarenaen, som sa det ble spist,

primært informanter fra det sivile samfunn. Det er viktig å påpeke at informantene fra det sivile samfunn i dette tilfellet er personer som også har kontakt med personer fra risiko/tungmiljøet. I henhold til pris ble det sagt at en 0,4 mg. tablett kostet 50-80 kroner, noe som er en nedgang sammenlignet med oktober 2004 til mars 2005.

Det har ikke vært noen artikler i lokalmedia eller de nasjonale fag- og debattblader om Temgesic.

Dolcontin²⁵

Dolcontin er morfintabletter med lang virketid og som brukes mot sterke smerter, spesielt kreftsmarter. I løpet av det siste året har omfanget av Dolcontin i følge Førre Var vært stabil, noe som også rapporteres i denne perioden.

Nordstjernen apotek har ikke hatt endringer i salget av Dolcontin i denne perioden.

Nøkkelinformantene var av den oppfatning at det ikke var noen endringer, verken for bruk eller tilgjengelighet i løpet av april til september i år. I likhet med andre opiatere var det vanligst å injisere Dolcontin, og nest mest brukte inntaksmåte var å spise det. Igjen var det informanter fra risiko/tungarenaen som hadde kjennskap til inntaksmåter for dette opiatet. I likhet med de andre opiatene var det få informanter som kunne oppgi pris på Dolcontin, cirkaprisen som ble oppgitt var 100-200 kroner for en 100 mg. tablett, noe som er en nedgang sammenlignet med forrige halvår.

Det var ingen lokalmedier som hadde skrevet artikler om Dolcontin, og det ble heller ikke pratet om dette på internett. Selv om det har vært artikler med fokus på tyngre rusproblematikk i nasjonale fag- og debattblader har det ikke vært noen artikler spesifikt om Dolcontin.

²³ Vanedannende medikamenter er legemidler som metadon, Subutex, Temgesic, Valium og Rohypnol.

²⁴ Se fotnote nr. 22.

²⁵ Ved langvarig bruk av Dolcontin er det fare for avhengighet (jfr. Felleskatalogen).

Andre medikamenter og syntetiske stoffer (Rohypnol, Xanor, Valium, Anabole steroider og GHB)

Anabole steroider²⁶

Anabole steroider er en gruppe syntetiske stoffer som har samme biologiske virkning som det mannlige kjønnshormonet testosteron. Siden Førre Var startet har det generelt vært en jevn økning, både i bruk og tilgjengelighet av anabole steroider. I forrige periode ble det rapportert om en økning for anabole steroider, men i inneværende periode ser det ut til at økningen har flatet ut.

Tolletaten i Bergen har gjort noen få beslag av ulike dopingpreparater. Sammenlignet med forrige periode er det en liten økning av beslaglagte anabole steroider. I andre tollregioner har det vært en stabil situasjon når det gjelder beslag av anabole steroider hvor mottaker var bosatt i Bergen. En vet at mange bestiller dopingpreparater over internett og får bestillingene sendt med posten²⁷. Både politiet i Bergen og Nye Kripos rapporterer om en nedgang, for antall beslag og beslaglagt mengde dopingpreparater. I motsetning til første tertial har ikke Bergen Fengsel gjort funn av anabole steroider.

Et flertall av nøkkelinformantene sa at det ikke var noen endring i bruk av anabole steroider i løpet av de siste seks månedene. Informantene fra det sivile samfunn og utelivsarenaen rangerte denne gangen anabole steroider som det fjerde mest brukte medikamentet i sin omgangskrets. I perioden oktober 2004 til mars 2005 rangerte begge disse gruppene anabole steroider som det femte mest brukte rusmiddelet. Et mindretall av informantene var av den oppfatning at bruk av anabole steroider førte til helsemessige og/eller sosiale problemer, og aggresjon var et problem som primært ble relatert til bruk av anabole steroider. På spørsmålet om mest

brukte inntaksmåte sa 10 av informantene at injisering var den vanligste inntaksmåten. Sekundært ble anabole steroider spist. Noen få informanter kjente til pris, men ingen gav samme pris for ett og samme preparat. Nøkkelinformantene rapporterte denne gangen om en gradvis økning i tilgjengelighet av anabole steroider, se tabell nedenfor.

Flertallet av kjentmennene oppgav at de ikke kjente til bruk av anabole steroider blant skoleungdom i Bergen, og de seks kjentmennene som kjente til slik bruk var av den oppfatning at det ikke var noen endring i bruken. Selv om svært få kjentmenn hadde kjennskap til tilgjengelighet, var et flertall av den oppfatning at tilgjengeligheten var økende.

Med unntak av Bergensavisen, som hadde flere artikler, har det ikke vært noen endring i lokalmedienes²⁸ dekning av anabole steroider i denne perioden. Det har ikke vært noe dekning av anabole steroider i fagpressen²⁹ denne gangen. Selv om antallet samtaler er lite, har RUStelefonen hatt færre samtaler om anabole steroider i inneværende periode.

På internett har det vært en liten nedgang i antallet treff på Norshroom. Ser en på nettpraten til Dopingtelefonen har det, i likhet med forrige periode, vært diskusjoner rundt en del bestemte preparater, eksempelvis Dianabol (også kalt «russere»), Deca og Winstrol. I tillegg har testosteron vært et diskusjonstema. Det som kan trekkes frem som spesielt ved nettpraten denne gangen er at det har vært en del spørsmål om ulike kosttilskudd, eksempelvis hva innholdet i ulike kosttilskudd egentlig er, om

TABELL 12: ANABOLE STEROIDER

NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Sterk økning	1	0	0	1
Gradvis økning	0	4	2	6
Ingen endring	1	3	2	6
Gradvis nedgang	1	0	1	2
Vet ikke	3	3	4	10
Ubesvart	1	1	0	2
Total	7	11	9	27

²⁶ For mer informasjon se kortrapport Førre Var nr 3, mai 2004.

²⁷ Etter omlagginger i Posten AS foretas det kun postfortøllinger i Oslo og Tromsø, og Oslo er sorteringssentralen til Bergen.

²⁸ Lokalmediene er i dette tilfellet: Bergensavisen, Bergens Tidende, NRK Hordaland, Fanaposten og Noabuse

²⁹ Fagpressen er rus & avhengighet, Folket, Apropos Rus og Motgift

eventuelle skadevirkninger, og om de ulike kosttilskudene inneholder anabole steroider. På nettpraten til Fitnessprat har det vært diskusjoner om saker som har vært synlige i media, eksempelvis Antidoping Norges oppfordring til politikere om å ta fatt i dopingproblemet eller om hvordan en kan få bort personer som doper seg fra «mainstream gym». Andre tema disse deltagerne har pratet om er om anabole steroider medfører høyere blodprosent, om andre på forumet kjenner til en ny type anabolt steroid eller om langtidsvirkning av anabole steroider. Det er også foretatt noen undersøkelser blant forumets deltagere, eksempelvis om de synes det er juks å bruke anabole steroider for å få drømmekroppen eller om «bolere» bør miste lappen?

Rohypnol³⁰

Rohypnol er et sovemiddel som var veldig tilgjengelig og «populært» å bruke i begynnelsen av årtusenskiftet. I forrige periode var det generelle bildet at det ikke var noen endring for Rohypnol. Dette til tross for at det ikke ble solgt Rohypnol legalt i Norge på dette tidspunktet. I løpet av de siste seks månedene viste det seg at bruken av Rohypnol var nedadgående.

I følge Nye Kripos var det gjort færre beslag av Rohypnol, men mengden som var beslaglagt hadde økt i Hordaland, sammenlignet med forrige periode. Tollestaten i Bergen har ikke gjort beslag av Rohypnol (eller Flunipam) i inneværende periode. Det var heller ingen endring i salget av Flunipam ved Nordstjernen apotek sammenlignet med forrige periode.

I følge nøkkelinformanter med kjennskap til endring i tilgjengelighet var halvparten av den oppfatning at det hadde vært en nedgang i tilgjengeligheten. Nedgangen ble rapportert av informanter fra utelivsarenaen og risiko/tungarenaen, se tabell 13.

Informantene var og av den oppfatning at bruken av Rohypnol var nedadgående, og det var informanter fra risiko/tungmiljøet og det sivile samfunn som rapporter-

te om nedgangen. Rohypnol ble, sammen med Subutex, rangert som det femte mest brukte rusmiddelet av informanter fra risiko/tungarenaen. Det er interessant å merke at det er ett år siden Rohypnol sist ble nevnt som ett av de fem mest brukte rusmidlene blant informanter fra risiko/tungarenaen. I likhet med siste halvår ble det også denne gangen rapportert at den vanligste måten å innta Rohypnol på var ved å spise dem. Det var først og fremst informanter fra risiko/tungarenaen og det sivile samfunn som rapporterte dette. Den nest mest brukte inntaksmåten var ved injisering, og også her var informanter fra risiko/tungarenaen i overvekt. Blant de som hadde kjennskap til pris så det ut til at prisen hadde steget i løpet av de siste seks månedene. Dette kan muligens ha sammenheng med at Rohypnol er mindre tilgjengelig. Cirkaprisen for Rohypnol ble oppgitt til å være 35-80 kroner for en tablett.

Seks kjentmenn kjente til bruk av Rohypnol og de var av den oppfatning at det ikke var noen endring i bruk blant ungdomsskoleelevene. Kjentmennene var av den oppfatning at det hadde vært en sterk nedgang i tilgjengeligheten av Rohypnol.

Generelt har det vært liten dekning av Rohypnol i lokalmedia, og i likhet med forrige periode var det bare Bergensavisen og Bergens Tidende som hadde skrevet om Rohypnol. Denne gangen var det flere treff på databasen til BA, men færre på BTs database. Det var kun registrert Rohypnolrelaterte samtaler på nettpraten til Norshroom, men det har ikke vært noen endringer sammenlignet med siste halvårsperiode. LMS har hatt en sterk nedgang i antallet telefonsamtaler om Rohypnol, men det har ikke vært noen endring hos RUStelefonen.

TABELL 13: ROHYPNOL
NØKKELINFORMANTER – ENDRING I TILGJENGELIGHET ETTER GRUPPE

	Utliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Gradvis økning	0	0	2	2
Ingen endring	1	3	2	6
Gradvis nedgang	0	1	2	3
Sterk nedgang	1	2	2	5
Vet ikke	4	4	1	9
Ubesvart	1	1	0	2
Total	7	11	9	27

³⁰ Rohypnol er et benzodiazepin der virkestoffet er flunitrazepam. Flunipam og Rohypnol inneholder samme virkestoff. Fra 1. august 2004 ble Rohypnol trukket tilbake fra det legale markedet. For mer informasjon se kortversjonen til Føre Var nr 1, mai 2003.

Xanor³¹

Ut fra en samlet vurdering, basert på tidligere rapporteringer fra informanter om bruk av medisiner i rusøyemed, ble Xanor inkludert i hovedlisten fra høsten 2005. Det er med andre ord første gang Xanor er inkludert i rapporteringen av ulike rusmidler. Xanor er et legemiddel som virker dempende på sentralnervesystemet og som brukes ved behandling av panikksyndrom (http://www.pfizer.no/templates/Page_087.aspx).

Samlet viser data at i denne perioden har det vært en generell økning for Xanor. Sammenlignet med oktober 2004 - mars 2005 har det i april-september vært en liten økning i totalsalget av Xanor ved Nordstjernen apotek, men økningen er liten.

Det var få nøkkelinformanter som hadde kjennskap til bruk og tilgjengelighet for dette legemiddelet. I følge informanter fra risiko/tungarenaen og det sivile samfunn var det en sterk økning i bruk og en gradvis økt tilgjengelighet i løpet av det siste halvåret, se tabell nedenfor. En mulig forklaring på hvorfor Xanor har økt i omfang kan være at dette medikamentet på sett og vis «erstatte» Rohypnol.

10 informanter sa Xanor ble brukt i omgangskretsen deres. Av de som kjente til inntaksmåter ble det opplyst at det var vanligst å spise Xanor. Siden det er første gang Xanor er inkludert i spørreskjemaet finnes det ikke sammenligningsgrunnlag fra perioden oktober 2004 til mars 2005. De få informantene som hadde kjennskap til cirkaprisen for Xanor sa at en tablett kostet mellom 40-80 kroner.

Selv om antallet samtaler er lite, har RUStelefonen i denne perioden hatt flere samtaler om Xanor enn forri-

ge periode. Verken lokalmedia, ungdoms- og trendmagasiner eller nasjonale fag- og debattblader har i innværende periode hatt artikler om Xanor. På nettpraten til Norsroom har det kun vært ett par treff på Xanor, noe som er en liten nedgang, sammenlignet med forrige periode. Tallmaterialet fra Bergen Fengsel viser at det ikke er noen endringer i positive urinprøver fra første til andre tertial for Xanor.

Valium

I løpet av det siste halvannet år har trenden for Valium vært stabil. Går en litt mer detaljert inn i materialet viser det at tolletaten i Bergen ikke har gjort beslag av Valium, i inneværende periode. Selv om tallmaterialet er lite, har andre tollregioner beslaglagt så og si samme mengde Valium som forrige periode, men de har hatt en liten økning i antallet beslag på personer med postadresse i Bergen. Sammenlignet med perioden oktober 2004 til mars 2005 har apoteket Nordstjernen hatt en nedgang i salget, i inneværende periode.

I følge nøkkelinformantene var det ingen endring verken i bruk eller tilgjengelighet i inneværende periode. Det ble heller ikke rapportert om endringer i henhold til inntaksmåte av Valium, der den vanligste måten fortsatt er å spise dem. Cirkaprisen som ble oppgitt var 15-30 kroner for en tablett, noe som er det samme som i forrige periode.

Det var bare Bergensavisen og Bergens Tidende som skrev om Valium, og det har vært en økning i antallet treff på begge avisenes database, der BA har hatt den største økningen. I inneværende periode har det ikke vært noen endringer i innkomne samtaler til RUStelefonen når det gjelder Valium.

TABELL 14: XANOR

NØKKELINFORMANTER – BRUKSTRENDER ETTER GRUPPER

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Sterk økning	0	0	1	1
Gradvis økning	0	3	3	6
Ingen endring	0	1	2	3
Ikke observert	7	7	2	16
Ubesvart	0	0	1	1
Total	7	11	9	27

³¹ Xanor er et preparat med følgende indikasjoner: panikksyndrom der annen behandling ikke har ført frem eller av spesielle grunner anses uegnet jfr. www.felleskatalogen.no.

GHB³²

GHB er et dempende stoff som har vært brukt som narkosemiddel og virkningen kan sammenlignes med virkningen av alkohol (www.fhi.no). I likhet med forrige periode ble det ikke rapportert om noen endringer for GHB. Mer inngående viste data at det ikke var gjort beslag av GHB i inneværende periode, og heller ikke i perioden oktober 2004 til mars 2005. Bergen Fengsel har en liten økning i positive urinprøver for GHB i andre tertial, men her er det viktig å påpeke at tallmaterialet likevel er lite.

Nøkkelinformantene var av den oppfatning at det var en gradvis nedgang i bruk av GHB, men ingen endring i tilgjengeligheten i inneværende periode. Nedenfor vises hvordan informantene fra de ulike gruppene fordelte seg iht. bruk av GHB. Blant de som kjenner til bruk av GHB oppgis drikking som den mest brukte inntaksmåten. Av lokalmediene var det kun Bergensavisen som hadde artikler om GHB. På nettpraten til Norshroom har det denne gangen vært en økning med nesten en fordobling i antallet treff. Det var ingen av de nasjonale fag- og debattbladene som skrev om GHB i denne perioden. For RUStelefonen er tallmaterialet for innkomne samtaler om GHB svært lite, men det har vært en reduksjon for rusmiddelet i denne perioden.

Informasjon fra nøkkelinformantene

Det er allment kjent at legemidler brukes i rusøyemed. Og 11 av 26 nøkkelinformanter svarte at andre legemidler enn Valium, metadon, Subutex, Temgesic, Xanor³³, Dolcontin og Rohypnol var i bruk i deres omgangskrets. Ni av disse informantene representerte risiko/tungmiljøet eller det sivile samfunnet. De sistnevnte hadde gjerne kontakt med det tyngre rusmiljøet. Legemidler som ble hyppigst nevnt var Rivotril og Paralgin forte (4 informanter) og Sobril og Stesolid (3 informanter). Sammenlignet med forrige halvårsperiode er det i denne sammenhengen ingen endring i hvilke legemidler som listes opp.

TABELL 15: GHB

NØKKELINFORMANTER – BRUKSTRENDER ETTER GRUPPE

	Uteliv	Sivile samfunn	Risiko/tung	Total
Gradvis økning	0	0	1	1
Ingen endring	0	2	1	3
Gradvis nedgang	1	0	0	1
Sterk nedgang	0	1	1	2
Ikke observert	6	7	6	19
Ubesvart	0	1	0	1
Total	7	11	9	27

³² GHB finnes naturlig i kroppen i små mengder som en signalsubstans i hjernen. Tidligere ble GHB brukt som narkosemiddel, men grunnet uforutsigbare effekter ble det erstattet av mer egnede medikamenter (www.fhi.no – fakta om GHB).

³³ Xanor var et av de legemidlene som hyppigst ble nevnt i sist halvårsperiode, men denne gangen er det inkludert i hovedlisten over rusmidler.

Indikatorer i henhold til konsekvenser av rusmiddelbruk

En del av informasjonen som innhentes til Førø Var er ikke russespesifikk, men inneholder likevel viktig informasjon når det gjelder effekter av rusmiddelmisbruk.

Overdosedødsfall

Politiet registrerer antallet overdosedødsfall i Bergen kommune, og i denne perioden var det registrert fem nye overdosedødsfall, der alle var menn. Dette er en reduksjon på tre dødsfall, sammenlignet med siste periode. Nedenfor vises antallet overdosedødsfall i Bergen siden Førø Var startet.

Sprøyteutdeling

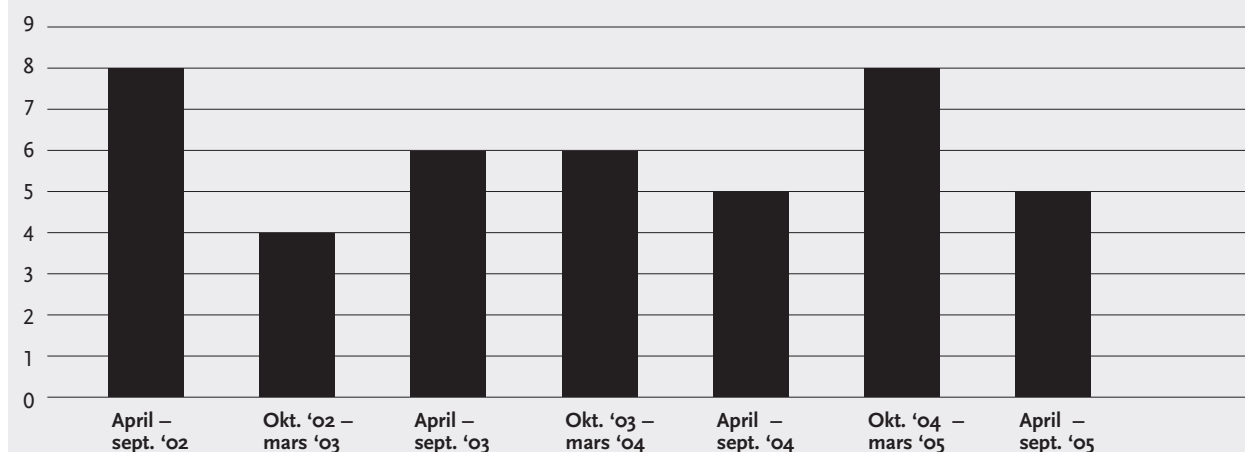
Flere ulike rusmidler injiseres, eksempelvis amfetamin, heroin og anabole steroider. Salg eller utdeling av sprøyteutstyr kan dermed være en indikator på bruk av illegale rusmidler. På bakgrunn av dette innhentes data fra Apoteket Nordstjernen³⁴, som selger sprøyteutstyr, Straxhuset, som deler ut sprøyteutstyr til brukere av huset, Utekontakten i Bergen og Omsorgsbasen for kvinner som begge deler ut sprøyteutstyr til kvinner i gateprostitusjon. Tabell 16 viser utdeling og salg av sprøyter og kanyler³⁵ for inneværende periode.

Det har vært en generell tendens til økt utdeling eller salg av sprøyter i perioden, med unntak av utdeling hos Utekontakten. Den største økningen finner en hos Omsorgsbasen for kvinner. De forklarer økningen med endring i åpningstilbudet, økning i antallet kvinner som benytter deres overnattingstilbud og økt kjennskap blant brukerne til sprøyteutdelingen.

Smittsomme sykdommer

I følge Folkehelseinstituttet var det registrert tre nye hiv-positive i Hordaland i inneværende periode, men ingen nye aidstilfeller. Blant injiserende stoffmisbrukere vet en at det er en relativt høy forekomst av hepatitt C, der ca. 50-70% er hepatitt C-smittet (jfr. www.fhi.no). I inneværende periode var det registrert to nye tilfeller med hepatitt C i Hordaland. Dette er like mange nyregistreringer som i forrige periode, og antall nyregistreringer av hepatitt C har vært stabilt i løpet av det siste halvåret. Det foreligger ingen opplysninger om hvorvidt de nye hiv-smittede eller hepatitt C-smittede er sprøytebrukere eller ikke. Figur 4 viser tendensene for smittsomme sykdommer i perioden fra 2002 til 2005.

FIG. 3: ANTALL OVERDOSEDØDSFALL FRA APRIL 2002 TIL SEPTEMBER 2005

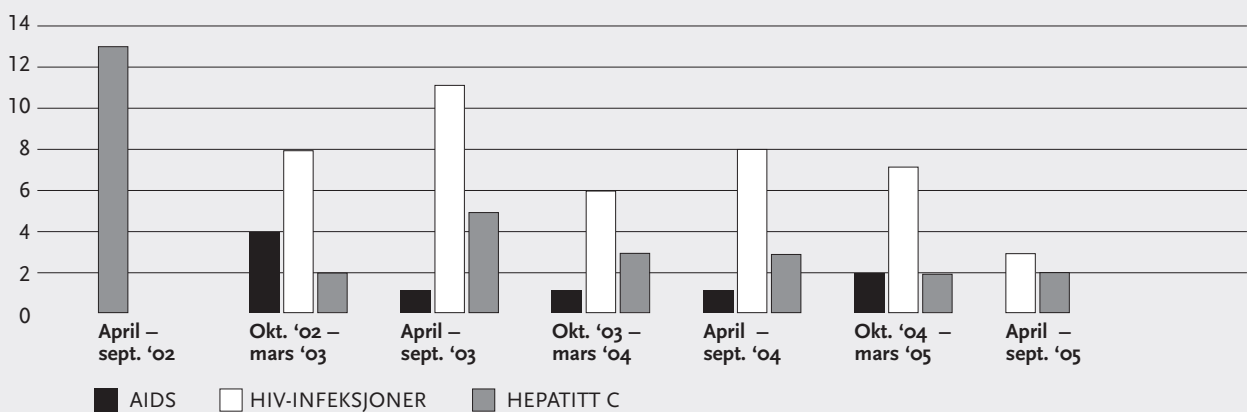

³⁴Apoteket Nordstjernen er valgt ut pga. at det er det apoteket som har lengst åpningstid og som dermed betjener store deler av befolkningen i Bergen.

³⁵Sprøyter er selve beholderen, mens kanyler er sprøytespissen.

TABELL 16: UTDELING OG SALG AV SPRØYTER OG KANYLER

	Oktober '04 – mars '05	April – september '05
Utdeling av kanyler (<i>Straxhuset</i>)	219 359	222 571
Utdeling av sprøyter (<i>Straxhuset</i>)	201 501	211 046
Utdeling av kanyler (<i>Utekontakten</i>)	18 936	17 525
Utdeling av sprøyter (<i>Utekontakten</i>)	10 548	6 415
Utdeling av sprøyter og kanyler (<i>Omsorgsbasen</i> ³⁶)	13 035	18 880
Salg av kanyler (<i>Apoteket Nordstjernen</i>)	5 883	6 160
Salg av sprøyter (<i>Apoteket Nordstjernen</i>)	2 147	2 434
Salg av sprøyter og kanyler (pakke) (<i>Apoteket Nordstjernen</i>)	8 903	9 744

**FIG. 4: ANTALL NYREGISTRERTE HIV-, AIDS- OG HEPATITT C TILFELLER I HORDALAND
APRIL 2002 TIL SEPTEMBER 2005**

³⁶ Omsorgsbasen er et tiltak fra Kirkens Bymisjon som retter seg mot kvinner i prostitusjonsmiljøet i Bergen.

Spesialfokus

Ungdomsmiljøet i Ytre Arna

Oppsummering av en kartleggingsrapport fra Utekontakten i Bergen juni '05

Innledning

Høsten 2004 fikk Utekontakten i Bergen en forespørsel fra SLT* i Arna om å foreta en kartlegging av ungdomsmiljøet i Ytre Arna. Bakgrunnen for forespørselen var en bekymring rundt utviklingen av negative trender i ungdomsmiljøet. De ønsket å finne ut mer om hvordan ungdomskoleelevene forholdt seg til rusmidler, og få mer spesifikk kunnskap om en spesiell utsatt gruppe ungdommer som oppholdt seg mye i Ytre Arna sentrum. Videre var det ønskelig å se nærmere på hvilke tiltak bydelen har satt i gang for å møte behovene til de ulike ungdomsgruppene. Som et ledd i kartleggingen ble det etablert en lokal styringsgruppe som bestod av representanter med lederansvar fra de ulike offentlige etatene.

Kartleggingens mål

Etter innledende konsultasjon, samt dialog med styringsgruppen var følgende målsetting for kartleggingen:

- å få vite mer om omfang og rusbruk blant elever i ungdomskolen
- å få vite mer om rus og kriminalitet blant en gruppe utsatte unge
- å se på fritidstilbud og andre tiltak for å møte behovene deres.

Målgruppen for kartleggingen omfattet ungdom både i og utenfor risikozonen. Aldersgruppen vi fokuserte på var 13-18 år, med spesiell vekt på 10. klassetrinn.

Metodisk tilnærming

For i størst mulig grad å kunne gi et nyansert svar på problemstillingene benyttet Utekontakten i Bergen metoden Hurtig Kartlegging & Handling (HK&H). Metoden er utviklet av Verdens Helseorganisasjon (WHO), men i samarbeid med Stiftelsen Bergensklinikkene har Utekontakten tilpasset denne modellen til norske forhold. HK&H-modellen er en metode som benyttes for å foreta en rask kartlegging av ett eller flere problemområder for så å gi konkrete forslag til løsning av problem. I rapporten blir disse forslagene fremstilt i form av en egen handlingsplan.

I HK&H-modellen inngår ulike metodiske fremgangsmåter. Følgende metoder ble brukt i denne kartleggingen: observasjon i ungdomsmiljøene, intervju av nøkkelinformanter, intervju av ungdom, fokusgrupper og spørreundersøkelse. Innledende og avsluttende konsultasjoner med representanter fra bydelen samt møter i styringsgruppen inngikk også i det metodiske arbeidet.

I tillegg ble eksisterende data om de ulike temaene innhentet. Selve kartleggingsperioden varte fra januar til mai 2005.

Funn: Ungdomskoleelever ved Ytre Arna skole og deres forhold og kjennskap til rusmidler

Alkohol

Det kan se ut til at drikking av alkohol er svært utbredt blant ungdomskoleelevene. Tallene fra spørreundersøkelsen gjennomført ved skolene viste at samtlige jenter i 10.klasse som hadde besvart spørsmålet hadde drukket alkohol noen ganger i løpet av de siste 12 månedene, og rundt halvparten hadde drukket så mye at de hadde følt seg beruset mellom to og fire ganger de siste seks månedene. Det var noen færre gutter enn jenter som hadde drukket alkohol noen gang i de siste 12 månedene, men det var kun gutter som hadde drukket mer enn 10 ganger siste seks måneder. Det ble rapportert at øl er det vanligste å drikke, men at rusbrus er mer populært blant jenter. Tallene viste også at gjennomsnittlig debutalder for alkohol er 12,6 år for gutter og 13,8 år for jenter. Sammenlignet med undersøkelsen Ungdom og rusmidler³⁷ i 2004 viste dette et avvik i forhold til Bergen sett under ett, hvor debutalder for gutter var 13,8 år og 14 år for jenter. En må likevel ta i betraktning at tallene fra Ytre Arna er gjennomsnittstall og at utvalget var lite.

Både spørreundersøkelsen, intervjuer og observasjoner viste at tilgjengelighet på alkohol var stor. Den letteste måten for ungdom å skaffe seg alkohol på er å få andre til å kjøpe for seg. Noen sa at venner kjøper til dem, og et lite mindretall nevnte at de stjal alkohol. Dette betyr at de fleste ungdommene skaffer seg alkohol ved at andre tilfeldige kjøper alkohol til dem, og at handlingen i stor grad skjer i lokalmiljøet.

Cannabis

Et flertall av elever i 10. klasse ved Ytre Arna skole har ikke hatt befatning med hasj. Av de som har brukt hasj var det dog en forskjell mellom kjønnene. Det var ingen jenter som rapporterer at de hadde brukt hasj mer enn tre ganger, mens de fleste guttene som svarte at de hadde brukt hasj sa de hadde brukt det mer enn tre ganger. Det er viktig å presisere at det totalt sett var få

*SLT = Samordning av lokale forebyggende tiltak ift rus og kriminalitet.

³⁷ Undersøkelsen Ungdom og rusmidler gjennomføres av Stiftelsen Bergensklinikkene på oppdrag av Bergen kommune

gutter som røykte hasj, men at disse har gjort det mer enn tre ganger. Mange ungdommer fortalte at det var veldig lett å skaffe seg hasj i Ytre Arna. Desto mer interessant er det at relativt få bruker hasj. Uttalelser om at det var lettere å kjøpe hasj enn sigaretter er gjennomgående, og på spørsmålet om hvordan en skaffer seg hasj på sa de fleste at «alle vet hvem som selger hasj», og at alle «kjenner noen som kjenner noen». Det var ofte nevnt at både tilgangen og bruken av hasj var blitt noe mindre etter at noen nøkkelpersoner flyttet fra bydelen.

Andre rusmidler

Når det gjaldt andre rusmidler som amfetamin, ecstasy, løsemidler, opiater og piller er det få funn. Svært få har hatt befatning med slike stoffer i ungdomsgruppen, og det er en bred oppfatning av at man holder seg unna disse stoffene. Dette stemmer godt overens med undersøkelsen Ungdom og rusmidler fra 2004, hvor det viste seg at det var minimal bruk av andre narkotiske stoffer enn hasj blant ungdom i Bergen.

Nåværende respons

Det kan virke som bruk av alkohol kommer i skyggen av bekymring rundt andre rusmidler og kriminalitet. Alkohol er tema i læreplan for 9. klasse, men det er opp til hver enkelt lærer hvor mye tid de bruker på det. Videre er skolen i Ytre Arna med i Kjentmannsordningen, som blant annet er ment å fungere som et bindeledd mellom den enkelte elev og hjelpeapparatet i forhold til rusrelaterte tema. Kjentmann ved Ytre Arna skole sa at ordningen ikke fungerte tilfredsstillende, og ønsket et tettere samarbeid med andre Kjentmenn ved andre skoler. Helsestasjonen gjennomfører i 7. klasse samtaler om rusmidler, og gir også tilbud om individuelle samtaler til elever i de øverste klassetrinnene. Natteravnene fortalte at de har vært tilstede ved ulike arrangementer, og at de har sesong for «patruljer» hver fredag og lørdag fra april til oktober.

Fritidsklubben er et samlingssted for alle typer ungdom og er svært mye brukt. Juniorklubben rekrutterer direkte til ungdomsklubben, ved at begge tilbudene er lagt til samme kveld. Dette kan være med på å forklare hvorfor denne fritidsklubben sammenlignet med andre fritidsklubber har svært stor oppslutning blant ungdom i Ytre Arna. Det er dog ikke bare positivt at juniorklubben og ungdomsklubben ligger så tett i forhold til åpningstid, da det ikke bare er positiv atferd som blir videreført fra ungdomskull til ungdomskull, men også den uønskede og negative atferden.

Både barnevern og fritidsklubb har drevet ulike jentegrupper. Barnevernet rapporterte at jentegruppen fungerte dårlig, og at denne til slutt ble nedlagt. Hest ble brukt som aktivitet og innfallsvinkel til gruppen, og evalueringen viste at hest fengte disse jentene dårlig. Videre har Ytre Arna fritidsklubb drevet flere jentegrupper, men grunnet mangel på midler er det ingen slik gruppe

i dag. Ansatte ved fritidsklubben sa at viljen var stor for å sette i gang nye jentegrupper, men at det mangler penger for å starte opp.

Det eksisterer altså noen tiltak i forhold til rusproblematikk i dag. Tiltakene er gjerne knyttet opp mot spesielt kritiske dager, som natt til 1. mai, hvor SLT arrangerer blåtur for ungdommene. Dette har hatt en veldig god effekt, og bidrar til at ungdom i mindre grad tar i bruk rusmidler på dager hvor det er vanlig for ungdommer å debutere med rus.

Forslag til tiltak

Oppsummert er følgende punkt tiltak som foreslås:

- Øke fokus på alkohol
- Revitalisering av Kjentmannsordningen
- Helhetlig rusforebyggende program
- Etablere jentegruppe
- Fokus på bruk av foreldre i det forebyggende arbeidet
- Videreføring og styrking av Ytre Arna Fritidsklubb
- Invitere det lokale næringsliv inn i SLT-arbeidet.

Funn: En gruppe utsatte ungdommer i Ytre Arna, og deres bruk av rusmidler og befatning med hærverk og kriminalitet

Utekontakten har i kartleggingsperioden blitt godt kjent med ungdomsgrupperingen som oppholdt seg mye i Ytre Arna sentrum. Denne grupperingen består hovedsakelig av totalt 10-15 gutter med norsk bakgrunn, og med en kjerne på seks til åtte i alderen 15-18 år.

Rusbruk

Ungdommene i denne grupperingen har vært noe tilbakeholden med å dele sine erfaringer knyttet til rusmidler. Ut fra vår erfaring er det likevel primært snakk om bruk av alkohol. Måten de skaffer seg dette på er i hovedsak ved at «andre» kjøper til dem. Det presiseres her at dette ikke er venner, men enten tilfeldige voksne eller voksne som de vet om. Ungdommene forteller videre at drikking er knyttet til helgene.

Når det gjelder hasj blir det sagt at tilgjengelighet er svært stor. En ungdom sa: «Det er lettere å kjøpe hasj enn ei pølse på Bua». Det er likevel ikke slik at man blir oppsøkt av selgere, men at alle vet hvem som har hasj å selge. Noen rapporterer også at de selv har solgt små kvanta til venner og kjente. Det kan virke som om ungdommene i denne gruppen har et bevisst, men avslappet forhold til hasj. Ungdommene forteller at i den senere tid har Torget blitt oppsøkt av nye ungdommer som går i 8. klasse. De er nysgjerrige på å «prøve ting», men de har til nå blitt avvist. Dette hindrer de dog ikke

i å oppholde seg i sentrum, og de blir ikke ekskludert fra fellesskapet. I likhet med ungdomsgruppen generelt er det i denne spesifikke gruppen lite bruk av andre rusmidler. Det rapporteres fra flere hold at det i hovedsak er unge voksne og voksne som er i befatning med amfetamin, ecstasy, og opiater.

Kriminalitet

Det kan ikke sies at kriminalitet generelt sett er utbredt i ungdomsmiljøene i Ytre Arna. Under halvparten av guttene i 10. klasse oppgav at de hadde begått kriminelle handlinger, mens under 20 prosent av jentene sa det samme. Når vi her snakker om kriminalitet, definerer vi det å gjelde hærverk, stjeling, handel med ulovlige rusmidler og trusler/vold. Av de som oppgav å ha utført kriminelle handlinger er hærverk det mest vanlige, etterfulgt av nasking og handel med ulovlige rusmidler. Det var svært få som sa de hadde vært involvert i trusler og vold.

I undersøkelsen som ble gjort blant skoleelevene i Ytre Arna finner man sammenhenger mellom antall ganger man har følt seg beruset og hvorvidt man er involvert i kriminalitet. Sammenhengen viser seg å være større hvis man i tillegg ser på antall ganger man har røykt hasj. Sammenligner man funnene i Ytre Arna med funnene i undersøkelsen Ung i Bergen³⁸ fra 2001, finner man at andelen ungdom som utfører kriminelle handlinger er noe større enn gjennomsnittet i Bergen.

Hærverk

Våre nøkkelinformanter opplyser at hærverk er den kriminelle handlingen som er mest utbredt. Det nevnes at man er oppgitt over hærverket, og at det ikke blir ryddet opp eller reparert. Uttalelser som «Ytre Arna ser ikke ut», stammer både fra ungdom og voksne. Det blir også nevnt at man blir vant til tilgrisingen, og at man eksempelvis ikke lenger legger merke til at nye ruter er knust. Ungdommene sa selv at hærverk sjelden var planlagt. Det ble også formidlet at man fortsetter å forsøple fordi det i utgangspunktet ser så ille ut. Dette betyr at ungdommene selv er opptatt av at det skal se pent ut i Ytre Arna. De har ved flere anledninger kommet med forslag om å sette opp større søppelbøtter, samt å rydde opp i sentrum. Ungdommene bidrar også aktivt med å rydde opp i Trappen og utenfor fritidsklubben når den er åpen.

Vold og trusler

En bekymring som ofte kom opp i starten av kartleggingsperioden var antagelsen om at bruk av vold og trusler var utbredt i dette ungdomsmiljøet. I følge Utekontakts erfaringer er vold og trusler svært lite brukt blant ungdommene som oppholder seg i Ytre Arna sentrum. De fleste bekrefter også at det ikke er noe stort problem knyttet til vold i bydelen. De gangene det registreres voldsbruk er gjerne i forbindelse med arrangement med eldre ungdom og voksne i Kulturhuset. Det

ble også rapportert at tysting gir grunn til voldsbruk. Det er dessuten en bred oppfatning blant både ungdom og voksne at det ikke eksisterer det som kan kalles gjengvirkning i Ytre Arna.

Nåværende respons

Flere av ungdommene er med i en gruppe som blir kalt «Idrett og utfordring». Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Kulturkontoret og Barneverntjenesten for å gi spesielt utsatt ungdom tilbud om spenningsaktivitet en gang i uken. De vi har snakket med som deltar i denne gruppen synes det er flott tiltak, og ønsker seg mer av dette. Politi og barnverntjenesten har et godt samarbeid, og disse ønsker et større samarbeid med skolen for å komme tidligere på banen i forhold til forebygging og videreutvikling av større problemer. Skolen opplyser på sin side at de har vansker med å se hva som foregår utenfor skoletiden, og dermed i liten grad har mulighet for å involvere seg. Skolen er likevel, slik vi ser det, en arena hvor man tradisjonelt sett kan avdekke ulike problemer tidlig. Det blir derfor viktig å etablere et samarbeidsforum hvor de ulike aktørene kan drøfte både gruppetiltak og individuelle tiltak på et tidlig tidspunkt i forhold til aktuelle problemstillinger eller avvikende atferd. I fjor høst ble det dannet en gruppe i regi av Helsestasjon som ble kalt «Kommunikasjon og mestring». Denne gruppen rettet seg mot gutter som utøvde hærverk i bydelen. Erfaringene fra denne gruppen er for oss noe uklare, og en evaluering av gruppen kan være en idé.

Som nevnt eksisterer det en Natteravnordning i Ytre Arna. Tilbakemeldinger i forbindelse med denne er at den bør reorganiseres, da den ikke fungerer tilfredsstillende i dag. Politiet forteller at de patruljerer hyppig på gjennomkjøring i Ytre Arna, men mange savner at politiet stopper opp og går ut og snakker med ungdommen som oppholder seg i sentrum. SLT har tradisjon for å gjennomføre blåtur for ungdom natt til 1.mai. Dette er et godt rusfritt tiltak som legges til en dag hvor mange debutterer med rusmidler. Å arrangere attraktive alternativer på risikodager som natt til 1. mai, 16. mai, St.Hansaften etc. viser seg å ha god effekt på å utsette rusdebut.

Forslag til tiltak

Oppsummert er følgende punkt tiltak som foreslås:

- Arrangere møte med Idrettsseksjonen og Bergen Idrettsråd
- Øke aktivitetsnivå og åpningstid ved Ytre Arna Fritidsklubb
- Hasjavvenningskurs
- Dugnad og forskjønning av Ytre Arna.
- Videreføre og eventuelt å utvide «Idrett og Utfordring»
- Evaluere og eventuelt å gjenoppta prosjektet «Kommunikasjon og Mestring».

Litteratur:

Bergen kommune og Høgskolen i Bergen (2001):
Ung i Bergen. En ungdomsundersøkelse

Skutle, A., Bolstad, A. og Iversen, E. (2004):
Ungdom og rusmidler 2004. En undersøkelse i Bergen
kommune om 8. og 10. klassingers bruk av rusmidler.
Stiftelsen Bergensklinikkene.

**Kopi av hele rapporten kan fåes fra
Utekontakten i Bergen: Tel: 55 56 86 00**

Spesialfokus – Ytrebygdamodellen

Oppsummering av evalueringsrapport fra Sosialtjenesten i Ytrebygda
av Kari Hjellum, Jannicke Larsen, Mads Hagebø

Ytrebygdamodellen

I 2002 startet et toårig prosjekt ved Ytrebygda sosialkontor. Hovedmålet for prosjektet var å bidra til og skape et bedre liv for klienter med tung rusproblematikk og samtidig redusere offentlige utgifter. Sosialtjenesten ønsket å utvikle en helhetlig tilnærming til arbeidet med hardt belastede rusmisbrukere. To ruskonsulenter ble ansatt for å ha tett oppfølging av et begrenset antall klienter. Oppfølgingen inkluderte alt fra motivasjonsarbeid, avrusning, innleggelse, etablering i bolig og oppfølgingsarbeid ute. Det ble også etablert et samarbeid mellom Sosialtjenesten og Stiftelsen Bergensklinikkene. En mer detaljert beskrivelse av prosjektet, metoden og prosessen finnes i hovedrapporten, men nedenfor presenteres noen resultater fra en intern evaluering gjort av prosjektteamet.

Funn fra evalueringen

For å evaluere prosjektets måloppnåelse tas det utgangspunkt i de målsettingene som ble utviklet for de ulike arbeidsområdene. Hovedevalueringen baseres på tre nivåer: kvantitative funn, brukerundersøkelse og prosjektmedarbeideres egne vurderinger – her presenteres bare fra de to førstnevnte nivåene.

Klientene i prosjektet

Majoriteten av de 20 utvalgte klientene var i aldersgruppen 25-40 år. De hadde en lang og «tradisjonell» ruskarriere fra lettere rusmidler til et tyngre mer opiattdominert misbruk. Klientene hadde omfattende fysiske og psykiske helseplager og flere hadde vært innlagt i psykiatrisk institusjon. Flere klienter hadde dessuten erfaringer fra arbeidslivet og utdanning utover grunnskole. Mer enn halvparten hadde barn og ni hadde kontakt med barna, men ingen hadde omsorg for dem.

Rus

Mål ved prosjektstart var:

- Klientnivå: redusere inntak til et nivå som gir bedret funksjonsnivå, tilgjengelighet til forandring og skadereduksjon.
- Systemnivå: reduksjon av inntak for bedret funksjon for klientene og dermed redusert tjenestebehov.

Resultater

August 2002

0 klienter kartlagt gjennom «Intervensjon-Rus»
3 klienter i poliklinisk behandling
1 klient innsøkt/venter oppstart på legemiddelassistert rehabilitering (LAR)
0 klienter startet på LAR
1 klient innsøkt i rusinstitusjon
0 klienter opphold på Utredningsavdelingen
2 klienter opphold i langtidsinstitusjon

August 2004

14 klienter kartlagt gjennom «Intervensjon-Rus»
2 klienter i poliklinisk behandling
5 klienter innsøkt/venter oppstart på legemiddelassistert rehabilitering (LAR)
5 klienter startet på LAR
4 klienter innsøkt i rusinstitusjon
2 klienter opphold på Utredningsavdelingen
1 klienter opphold i langtidsinstitusjon

13 av 16 klienter sa det skjedde stor endring i forhold til rusbruk i løpet av prosjektperioden. På spørsmålet om hva som var «stor endring» svarte 12 at de ruste seg mindre enn for to år siden. To klienter sa de ruste seg mer enn før. I henhold til rusmestring var 13 klienter fornøyd med utviklingen, og en var misfornøyd med utviklingen. Syv av klientene som rapporterte om økt rusmestring trakk frem medisinerings/ LAR som en forklaring på økt rusmestring. Det var åtte klienter som syntes kartlegging ved «Intervensjon Rus» hadde vært bra. Det som var positivt med kartlegging var prosjektmedarbeiderne ble godt kjent med klienten og at kartlegging gav prosjektmedarbeiderne en økt forståelse av klientenes situasjon. Noen nevnte at det gav dem en økt bevissthet om eget liv. Det negative ved kartlegging var ifølge noen klienter at kartleggingen ble gjennomført for tidlig og noen fikk en følelse av å ha utlevert seg.

Helse

Mål ved prosjektstart var:

- Klientnivå: opprette kontakt med fastlege for helsesjekk og avklaring av somatisk og psykisk helse. Avklare tannhelsestatus.
- Systemnivå: avklare helse i forhold til trygderettigheter og funksjonsevne i forhold til aktuelle tiltak.

Resultater

August 2002	August 2004
16 klienter har fastlege	20 klienter har fastlege
3 klientsaker: samarbeid med fastlege	14 klientsaker: samarbeid med fastlege
0 klienter under tannbehandling	6 klienter under tannbehandling
2 klientsaker: etablert ansvarsgruppe	9 klientsaker: etablert ansvarsgruppe
0 klienter på sykehus	9 klienter hatt opphold på sykehus
1 klient i psykiatrisk institusjon	4 klienter hatt opphold i psykiatrisk institusjon

I brukerundersøkelsen ble klientene spurt om *fysisk helse*, *psykisk helse* og *tannhelse*. I henhold til den fysiske helsen sa 12 klienter at det var en endring i den *fysiske helsen*. Syv oppga at det hadde vært en positiv endring, fem sa det hadde vært en negativ endring i form av dårligere fysisk helse og fire sa det ikke var noen endringer. Når det gjaldt *psykisk helse* rapporterte 15 klienter om endring. Åtte oppga at den psykiske helsen var blitt verre, blant annet pga. økt angst, syv sa den psykiske helsen var blitt bedre. Av 16 klienter rapporterte 12 at tannhelsen var endret de to siste årene. Ni oppga at tannhelsen var blitt verre, mens tre at den var blitt bedre. Fire klienter oppga det ikke hadde vært noen endring.

Bolig

Mål ved prosjektstart var:

- Klientnivå: få egen bolig.
- Systemnivå: redusere bruk av midlertidig botilbud.

Resultater

August 2002	August 2004
19 av 20 klienter uten egen bolig, 1 klient i fare for å miste leilighet.	17 klienter i egen bolig herav: • 7 klienter i privat leid bolig • 3 klienter i kommunal bolig, ordinær kontrakt • 7 klienter i kommunal bolig, §11-2-kontrakt
16 av 20 klienter på midlertidig botilbud	0 klienter på midlertidig botilbud
2 av 20 klienter bor midlertidig hos andre (familie/institusjon)	3 klienter bor midlertidig hos andre (familie/institusjon)

14 klienter rapporterte om endring i forhold til bolig de siste to årene, der 13 fortalte at det hadde vært en stor endring og endringen var at de har fått bolig. 11 klienter oppga at de var fornøyd med utviklingen på dette området de siste to årene, hvorav 10 var svært godt fornøyd. Fem var misfornøyd med utviklingen, der to rapporterte at de ikke trivdes i bomiljøet og tre at de ikke hadde egen bolig da brukerundersøkelsen ble gjennomført.

Relasjoner/ sosialt nettverk

Mål ved prosjektstart var:

- Klientnivå: klare å stå i, inngå og avslutte relasjoner til familie, venner og hjelpeapparatet.
- Systemnivå: ha levedyktige, konstruktive nettverk som dyktiggjør klienten til å klare seg selv.

Resultater

Klientenes sosiale nettverk har vært samtaletema med alle 20 klientene og har blitt kartlagt gjennom kartleggingsinstrumentet. I seks klientsaker har det vært direkte samarbeid med pårørende.

Åtte klienter sa at det hadde vært endring i løpet av de to siste årene i henhold til sosiale nettverk og relasjon til andre. Seks oppga at endringen hadde vært av positiv art i form av mer kontakt med familie og/eller venner. To klienter meddelte at endringen hadde vært negativ da de følte seg mer ensom og hadde færre venner etter å ha startet på LAR-behandling. Åtte rapporterte at det ikke hadde vært noen endringer.

Sosiale ferdigheter/mestring av dagliglivet

Mål ved prosjektstart var:

- Klientnivå: klare dagliglivets gjøremål.
- Systemnivå: klare dagliglivet selv med tjenlig offentlig bistand.

Resultater

Ni klienter rapporterte om endring når det gjaldt det å mestre dagliglivet. Seks klienter opplyste at det hadde vært positiv endring i form av økt mestring, mens tre klienter opplyste at det hadde vært en negativ endring. Syv klienter oppga at det ikke hadde vært noe endring. Åtte klienter var fornøyde med utviklingen, syv var verken fornøyde eller misfornøyde og en var misfornøyd og forklarte dette med økt angst.

Økonomi

Mål ved prosjektstart var:

- Klientnivå:
  - avklaring av økonomisk status.
  - inntektssikring ved trygdeytelse eller annet.
- Systemnivå: utgiftsreduksjon i utbetaling av sosialhjelp.

Resultater

August 2002

16 klienter mottar økonomisk sosialhjelp
4 klienter mottar trygdeytelse

August 2004

13 klienter mottar økonomisk sosialhjelp
7 klienter mottar trygdeytelse

Underveis i prosjektet har flere klienter mottatt andre ytelser som lønn, rehabiliteringspenger, yrkesrettet attføring og andre ytelser fra Aetat. Tallene viser kun status ved prosjektstart og prosjektslutt, og synliggjør ikke at flere har hatt andre ytelser i løpet av prosjektperioden. Utbetalinger i økonomisk sosialhjelp totalt for alle 20 klientene var:

	01.01.02 – 31.12.2002	01.01.03 – 31.12.2003	01.01.04 – 31.12.2004
Utbetalt økonomisk sosialhjelp	Kr 2 674 847,-	Kr 2 243 672,-	Kr 1 355 298,-
Kostnader til midlertidig botilbud for hele sosialtjenesten	Kr 2 980.838,-	Kr 2 493 822,-	Kr 1 436 175,-

Tabellens første rad fremstiller den totale utbetalte økonomiske sosialhjelpen til klientene, noe som innebærer sosialhjelp til livsopphold, bolig og andre utgifter i 2002³⁹, 2003 og 2004. Fra prosjektstart til slutt er utgiftene til sosialhjelp redusert med totalt 1 319 549 kr. Utgiftene er med andre ord halvert i løpet av prosjektperioden. Tabellens andre rad viser sosialtjenestens totale utgifter til midlertidig botilbud som fra 2002 til 2004 er redusert med 1 544 663 kr. I løpet av prosjektperioden har det ikke vært noen klagesaker fra klientene til Fylkesmannen om økonomisk saksbehandling. 10 klienter rapporterte at det ikke hadde vært endring i den økonomiske situasjonen, mens fem sa det hadde vært en positiv endring så en det hadde vært en negativ endring. Fire klienter var misfornøyd med utvik-

lingen, ni var verken fornøyd eller misfornøyd og tre klienter var godt fornøyd, og disse tre hadde fått andre ytelser enn sosialhjelp.

Samarbeid

Mål ved prosjektstart var:

- Klientnivå: utvikle samarbeidsavtale med Stiftelsen Bergensklinikkene som sikrer kontinuitet i oppfølgingen av klientene.
- Systemnivå: utvikle samarbeid med Stiftelsen Bergensklinikkene rundt kompetansestyrking, prosjektgjennomføring, skriftlig dokumentasjon av resultater og evaluering av mål.

Resultater

Det ble inngått en samarbeidsavtale med Stiftelsen Bergensklinikkene, og det ble gitt opplæring i bruk av kartleggingsinstrumenter og veiledning på bruk av disse. Det har vært 12 samlinger à to timer, der fem samlinger er ubenyttet. Det ble gitt veiledning til prosjektmedarbeiderne av psykolog i Stiftelsen Bergensklinikkene fra våren 2004. Prosjektmedarbeiderne har deltatt på kurs i regi av Stiftelsen Bergensklinikkene. Det har også vært fortløpende møter med Kompetansesenteret, blant annet i forbindelse med veiledning rund evalueringsrapport. To klienter har hatt tre måneders opphold ved Utredningsavdelingen på Hjeltestadklinikken.

Prosjektets arbeidsmetode

Klientene ble i brukerundersøkelsen bedt om å vurdere arbeidsmetoden i prosjektet. 13 av 16 klienter som svarte på brukerundersøkelsen var av den oppfatning at det hadde fungerte bra at: prosjektmedarbeiderne hadde vært ute av kontoret, at de hadde benyttet andre møtepunkt med klientene, at de hadde hatt tett kontakt og at de var tilgjengelige. De syntes også at oppfølging hadde vært bra. I henhold til hva klientene syntes var mindre bra, sa de at prosjektarbeiderne hadde vært for lite tilgjengelig i perioder, grunnet sykdom, og at de var misfornøyd med plassering av bolig. På spørsmålet om hvordan den enkelte hadde opplevd hjelpen klienten hadde fått de to siste årene svarte syv klienter «svært bra», syv «bra», en svarte «verken bra eller dårlig» og en klient dårlig.

Avsluttende vurdering av måloppnåelse

Oppsummert er det noen målområder som utpeker seg etter prosjektslutt. Innenfor målområdene bolig, økonomi på systemnivå og rus vurderes prosjektet å ha god måloppnåelse. Ingen klienter bodde på midlertidig botilbud ved prosjektslutt og 13 klienter hadde fått egen bolig. 12 klienter rapporterte om økt rusmestring og 13 klienter var fornøyd med utviklingen i løpet av de to siste årene. Dette vurderes som gode resultat med tanke på at klientgruppen kjennetegnes av lang og tung ruskarriere med allerede mye behandlingserfaring. Prosjektet har også gitt økonomiske innsparinger. Det har vært en reduksjon i utbetalt økonomisk sosialhjelp på ca. 1.3 millioner kr. På systemnivå vurderes derfor målet om utgiftsreduksjon å være oppnådd. Innenfor målområdene økonomi på klientnivå og tannhelse, vurderes prosjektet å ha annen måloppnåelse enn forventet. Prosjektet har ikke, i den grad det var tiltenkt, lyktes i å sikre klientene annen inntekt i form av trygdeytelse som vurderes å være rett ytelse for flere i klientgruppen. Prioritering av klientenes tannhelse har ikke lyktes i den grad det var tenkt. 11 klienter var misfornøyd med utviklingen til tross for at seks klienter hadde påbegynt tannbehandling.

**Kopi av hele rapporten kan fåes fra
Ytrebygda sosialtjeneste tlf: 55 56 17 00**

Oppsummering

Mens tidligere Førre Var-rapporter har presentert en relativt stabil eller en gradvis økende tendens for de fleste illegale rusmidlene, gir kartleggingen denne gangen et mer stabilt bilde. Det ser ut til at økningen for sentralstimulerende rusmidler som ble rapportert i forrige periode har jevnet seg ut, men det må påpekes at det ikke foreligger noen indikasjoner på at bruken av amfetamin og kokain er nedadgående. Denne gangen kan Førre Var rapportere om en nedgang for noen rusmidler. Rohypnol har vært tilgjengelig på det illegale rusmarkedet i Bergen i en del år, der toppåret var i 2002-2003. I 2003 ble Rohypnol klassifisert som et A-preparat og senere trakk produsenten tilbake Rohypnol fra de norske apotekene. Selv om Rohypnol importeres illegalt fra utlandet og dermed fortsatt er tilgjengelig og misbrukes, er det en signifikant nedgang som Førre Var har registrert denne perioden. Det er også klart at tomrommet etter Rohypnol til en viss grad er blitt fylt av legemiddelet Xanor. I henhold til informanter fra risiko/tungarenaen har bruken og tilgjengeligheten av Xanor på det illegale markedet økt mye i løpet av det siste halvåret.

En annen tendens som er interessant er den rapporterte nedgangen i bruk av ecstasy og LSD. I Bergen ser det ut til at bruken av LSD har vært begrenset, og det rapporteres stadig om en reduksjon for dette rusmiddelet. Bruken av ecstasy ser ut til å ha hatt en nedadgående tendens i flere år, noe som Førre Var registrerte første gang i perioden oktober 2003 til mars 2004. Det samme ble også rapportert av Førre Var-prosjektet i Oslo i 2004. Bruken av rusmidler som knyttes til bestemte musikk-sjangere, eksempelvis ecstasy, avhenger blant annet av endringer i trendbildet innen ungdomskulturen og endringer på klubbarenaene i Bergen.

Alkoholkonsumet og salgsdataene er vanskelige å måle på halvårsbasis, spesielt siden alkoholsalget har sine "faste topper" som inntreffer til samme tid hvert år, eksempelvis sommer og jul. Dette betyr at en må sammenligne samme periode år for år, for å få frem eventuell salgsutvikling. Alkoholsalget er dessuten også sårbart for en rekke faktorer eksempelvis værforhold, konkurranse mellom butikker, ny lovgivning og transportstreiker. Denne gang viser alkoholsalget en økning for tre av fire salgskilder. Det er også en rekke andre indikatorer, inkludert informantene, kjentmenn, beslagdata og data fra Rustelefonen, som støtter opp om denne analysen. Spesialfokuset fra HK&H kartleggingen i Ytre Arna minner oss også på at drikking blant ungdom, spesielt blant yngre jenter, er noe vi må holde et øye med. Denne gangen ble et sammendrag av evalueringsrapporten til Ytrebygdamodellen inkludert, med intensjonen om at dette prosjektet og evalueringen av dette, vil være av stor interesse for andre praktikere i rusfeltet.

Litteraturliste

Babor, T. et al (2003): *'Alcohol: no ordinary commodity. Research and public policy'*. Oxford Medical Publications.

Folkehelseinstituttet: www.fhi.no

Felleskatalogen: www.felleskatalogen.no

Mounteney, J og Leirvåg, S-E (2003): *Føre Var, kortrapporten nr 1, mai 2003.*

Mounteney, J og Leirvåg, S-E (2003): *Føre Var, kortrapporten nr 2, november 2003.*

Mounteney, J og Leirvåg, S-E (2005): «*Tidligere rapportering av fremvoksende rusmiddeltrender: Føre Var-systemet*» i Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift Vol. 22, 2005.

Mounteney, J og Leirvåg S-E (2005): *Føre Var hovedrapport nr. 1, 2005.*

Rusmiddeldirektoratet (2001): *Veiledning. Kartleggingsskjema til bruk for tiltak i rusfeltet. Ut. 3.o.*

Skutle, A., Iversen, E., Bareksten, B. & Bolstad, A. (2004): *Ungdom og rusmidler 2004. En undersøkelse i Bergen kommune om 8. og 10. klassingers forhold til rusmidler, Stiftelsen Bergensklinikkene.*

APPENDIKS nr. 1

Analysetableller

De følgende tabellene sammenfatter ulike indikatorer slik at mønstre for hvert enkelt rusmiddel kan identifiseres. Ingen av datakildene som benyttes i prosjektet er direkte sammenlignbare, men det er fruktbart å plassere dem ved siden av hverandre for å forsøke å se mønstre, sammenhenger og motsetninger. Dette medfører at tabellen inneholder materiale fra sekundærdataene, medieovervåkingen, kjentmennene og informantene.

Analysetablellene inneholder verdier på en skala fra 1 til 5, og tallene angir ulike tendenser i løpet av de siste seks månedene for hvert av rusmidlene. Tallet 1 viser at det er en sterk økning, mens tallet 2 indikerer at det er en gradvis økning. Hvis det ikke foreligger noen endring vises dette med tallet 3. Tallet 4 viser at det er en gradvis nedgang, mens 5 markerer at det er en sterk nedgang. Tegnet * brukes der det foreligger et lite antall eller numre, for eksempel hvis det dreier seg om små beslag.

Ulike skalaer er brukt for å identifisere endringer for hvert enkelt rusmiddel og gi dem en verdi i løpet av de siste seks månedene. Det er utviklet en ny og mer sensitiv skala som brukes på data der tallmaterialet er lite. For spesifisering av skala som er benyttet se appendiks nr. 2.

Funn fra den siste perioden, oktober 2004 til mars 2005, inkluderes også i denne analysen og er satt i parentes i tabellen under funn fra denne perioden. Tabellen nedenfor er ikke vektet.

Skala som er brukt for å identifisere endringer i løpet av de siste seks månedene for hvert rusmiddel og hvilke verdi rutinedata er gitt i tabellene og analysetablellene.

Skala for beslagsdata, apotek, internettsider og RUStelefonen

- 1 = sterk økning dvs. fra +75% og oppover
- 2 = gradvis økning dvs. mellom +25% til +74%
- 3 = ingen endring dvs. mellom +24% til -12%
- 4 = gradvis nedgang dvs. mellom -13 til -37%
- 5 = sterk nedgang dvs. fra -38% og nedover

Skala for behandlingsdata

- 1 = sterk økning dvs. fra +30% og oppover
- 2 = gradvis økning dvs. mellom +29% til +10%
- 3 = ingen endring dvs. mellom +9% til -9%
- 4 = gradvis nedgang dvs. mellom -10% til -29%

Skala for data om alkoholsalg

- 1 = sterk økning dvs. fra +11% og oppover
- 2 = gradvis økning dvs. mellom +5% til +10%
- 3 = ingen endring dvs. mellom +4% til -4%
- 4 = gradvis nedgang dvs. mellom -5% til -10%
- 5 = sterk nedgang dvs. fra -11% og nedover

Skala for nøkkelinformanter og kjentmenn

- 1 = gjennomsnittet ligger fra 2.3 og oppover
- 2 = gjennomsnittet ligger mellom 2.4 og 2.6
- 3 = gjennomsnittet ligger mellom 2.7 og 3.3
- 4 = gjennomsnittet ligger mellom 3.4 og 3.6
- 5 = gjennomsnittet ligger fra 3.7 og nedover

- 5 = sterk nedgang dvs. fra -30% og nedover

Skala for tallmateriale under 5

Når tallet er 5 eller mindre indikeres dette med tegnet * bak oppgitt tendens.

Når tallmaterialet er under 5, brukes ikke sterk/svak (1 eller 5), men bare ingen endring eller gradvis økning/nedgang (2*, 3*, 4*).

Hvis tallmaterialet går fra 0 til 0, indikeres dette med tegnet '.' og ikke med 3*.

Endres tallmaterialet kun med 1, utgjør dette ingen endring = 3*.

Endres tallmaterialet med 2, utgjør dette enten en gradvis økning = 2*, eller en gradvis nedgang = 4*.

TABELL 17 (A): SAMMENFATNING AV RUTINEDATA, INFORMANTENES OPPLYSNINGER OG INTERNETTSIDER I FORHOLD TIL RUSTENDENSER FOR PERIODEN 1. APRIL TIL 30. SEPTEMBER 2005

Rusmidler	Tolletaten		Tolletaten utenfor Bergen		Politi		Nye Kripes		Fengselet	
	Beslag – mengde		Beslag – mengde		Beslag – mengde		Beslag – mengde		Beslag – prøver	
Anabole steroider	2* (3*)	1 (5)	3 (1)	3 (2)	4 (2)	4 (4)	5	5	5 (2*)	– (3*)
Alkohol	2 (4)	1 (4)							1 (3*)	– (2*)
Cannabis	3 (2)	3 (5)	5 (3)	5 (1)	3 (3)	5 (3)	3	4	5 (4*)	1 (4)
Amfetamin	3* (2*)	5 (1)			2 (3)	4 (1)	3	5	– (3*)	1 (2)
Ecstasy	3* (3*)	5 (1)			5 (2)	5 (1)	5	5	4	1
Kokain	3* (3*)	5 (1)			3 (2)	1 (5)	4	5	– (3*)	3*
Fleinsopp	3* (3*)	3* (2*)					3*	3*		
LSD	– (–)	– (–)			5 (1)	5 (4)	5	5	3*	– (3*)
GHB	– (3*)	– (3*)			–(3*)	–(3*)				2*
Heroin	3* (3*)	3* (2*)	– (3*)	– (4*)	3 (3)	2 (3)	3	1	3* (3*)	1 (2)
Metadon					2* (–)	1 (–)	4			3* (5)
Subutex							1	4	2* (3*)	1 (4)
Temgesic	– (–)	–					3	2		1 (4)
Xanor										
Valium	3* (3*)	5 (1)	2* (2*)	3 (1)						– (4*)
Rohypnol	3* (3*)	5 (1)					4	1	– (3*)	– (1)
Dolcontin										
Legemidler					3* (3)	4 (4)	4 (3)	5 (4)	1 (2)	1 (4)

1 = STERK ØKNING

2 = GRADVIS ØKNING

3 = INGEN ENDRING

4 = GRADVIS NEDGANG

5 = STERK NEDGANG

* = DETTE VISER AT ANTALL ER SVÆRT SMÅ

– = INGEN DATA

FORTSETTELSE AV TABELL 17(B):

	SBK⁴⁰ Behandling	RU telefonen Innringer	LMS⁴¹ Innringer	Informantpanel Brukstreder tilgjengelighet		Kjentmann Brukstreder tilgjengelighet		Apotek Nordstjernen Medikamentsalg
Anabole steroider		4*		3 (3)	2 (2)	3 (2*)	2* (1*)	
Alkohol	3 (3)	1 (2)	3 (3)	2 (2)	2 (2)	2 (2)	2 (2)	
Cannabis	3 (3)	3 (3)	4 (3)	2 (2)	2 (3)	2 (3)	1 (3)	
Amfetamin		1 (3)	4 (3)	3 (3)	2 (2)	3* (3*)	4* (3*)	
Ecstasy		2 (4)	4 (4)	4 (4)	4 (3)	3* (3*)	3* (1*)	
Kokain		3* (3)		2(2)	1(2)			
Fleinsopp		3*		3* (4)	3* (4*)			
LSD		3*		1* (3)	3* (3)			
GHB		4* (3*)		4 (3*)	3* (4)			
Heroin	3 (3)	2 (4)	4 (3)	3 (3)	3 (3)			
Metadon		3*	5 (2)	3 (3)	3 (3)			
Subutex		2*	5 (2)	3 (2)	2 (1)			3 (3)
Temgesic		4*		3 (3)	3 (2)			3 (2)
Xanor		2*		1	2			3
Valium		3*		3 (3)	3 (3)			4 (3)
Rohypnol		3* (2*)	5 (1)	4 (3)	5 (4)	3* (3)	4 (3)	3 (5)
Dolcontin				3 (3)	3 (3*)			3 (3)
Legemidler		1 (4)	4 (3)					

⁴⁰ SBK = Stiftelsen Bergensklinikkene – klientenes mest brukte rusmiddel

⁴¹ LMS = Landsforbundet Mot Stoffmisbruk

FORTSETTELSE AV TABELL 17(C):

	Norshroom Antall treff	BT Antall treff	BA Antall treff	Noabuse Antall treff	NRK-Hordaland Antall treff	Fanaposten Antall treff
Anabole steroider	4 (2*)	2 (4)	3 (1*)	3	–	3*
Alkohol	3 (2)	3 (3)	4 (3*)	5 (2)	4 (4)	– (3*)
Cannabis	3 (2)	4 (3)	3 (1*)	3 (3)	3* (3*)	3* (3*)
Amfetamin	1 (2)	3 (5)	2 (3*)	4 (3)	3* (3*)	3* (3*)
Ecstasy	1 (1)	3* (2)	1 (2*)	4* (2*)	3* (3*)	
Kokain	1 (3)	4 (2)	3 (1*)	3* (3*)	2*	
Fleinsopp	2 (3)		3*	4* (2*)		
LSD	3 (1)	3* (4*)	5 (2*)			3*
GHB	1 (3)	– (3*)	3* (3*)	– (3*)		
Heroin	1 (1)	5 (2)	3 (1)	4* (3*)	3* (2*)	
Metadon	5 (1)	3* (3*)	4 (1*)		3*	
Subutex	4* (3*)	2* (3*)	2 (1*)	– (3*)		
Temgesic	– (3*)					
Xanor	4*					
Valium	3 (1)	2* (4*)	1 (4*)	– (3*)		
Rohypnol	3 (3)	5 (2)	1 (2*)			

FORTSETTELSE AV TABELL 17(D):

	Vectura Salgstall	Hansa Salgstall	Coop Salgstall	Vinmonopol Salgstall
Alkohol	1(3)	3(5)	5(5)	3(2)

Vekting av kildene

Informasjonskildene blir kategorisert og vektet avhengig av hvor pålitelige de er i henhold til å indikere rusbruk og tilgjengelighet.

Størst vekt (ganger fire) er gitt alkoholsalg og informasjon fra nøkkelinformanter iht. brukstrender. Disse dataene gir relativt gode indikasjoner på faktisk bruk av rusmidler.

Nest størst vekt (ganger tre) er gitt politiets antall beslag, salgsdata fra apoteket, informasjon fra informantene iht. tilgjengelighet.

Medium vekt (ganger to) er gitt til data fra tolletaten, politiets mengdebeslag, data fra Nye Kripes, data fra fengselet, som gir en indikasjon på rustilgjengelighet men som muligens sier mer om etatenes egen aktivitet og prioriteringer, og funn fra hjelpetelefonene og informasjon fra kjentmennene.

Minst vekt (ganger en) er gitt behandlingsdataene (grunnet det tidsgapet en finner fra etablering av rusmisbruk til start av behandling), mediene og lave forekomster av funn uavhengig av kildeopphav (dette gjelder de som er markert med stjerne i tabellen).

Sammendrag av verdier – ikke vektete og vektet for spesifikke rusmidler

For å identifisere mønster blant de forskjellige rusmidler, sammenfatter tabellen nedenfor verdiene når de ikke er vektet og etter at de er vektet.

TABELL 18:
SAMMENDRAG AV VERDIER – IKKE VEKTEDE OG VEKTET FOR SPESIFIKKE RUSMIDLER

RUSMIDLER	Ikke vektete					Vektete				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Anabole Steroider	1	5	6	4	3	2	8	11	7	6
Alkohol	4	5	6	2	2	10	11	13	2	5
Cannabis	2	3	11	3	4	4	9	17	5	8
Amfetamin	3	3	7	4	2	5	7	11	6	4
Ecstasy	3	1	5	5	5	4	2	5	11	11
Kokain	3	2	6	2	2	6	5	8	3	4
LSD	0	0	7	-	5	-	-	7	-	10
Fleinsopp	1	2	6	1	-	1	4	6	1	-
GHB	1	1	2	2	-	1	1	2	5	-
Heroin	3	2	10	2	5	5	4	18	3	1
Metadon	1	1	6	2	2	2	3	11	3	3
Subutex	2	5	2	2	1	4	7	7	3	2
Temgesic	1	1	4	1	-	2	2	12	1	-
Xanor	1	2	3	1	-	4	4	3	1	-
Valium	1	2	6	1	1	1	2	12	3	2
Rohypnol	2	-	5	3	4	3	-	7	8	8
Dolcontin	-	-	3	-	-	-	-	10	-	-
Legemidler	3	-	2	4	1	6	-	4	8	2

APPENDIKS nr. 2

Datakilder som brukes i Føre Var

Hordaland politidistrikt, antall og mengde beslag, arrester og overdoser: Data fra Hordaland politidistrikt er sammensatt av *antall beslag* og *beslaglagt mengde* gjort innenfor grensene til Bergen kommune. Hordaland politidistrikt registrerer også antall personer i drukkenskapsarresten og antall promillesaker hvor det har vært personlige og/eller materielle skader. Politiet registrerer også antall overdosedødsfall relatert til bruk av narkotiske midler.

Tollregion Vest-Norge, Bergen regiontollsted, antall og mengde beslag: Data fra tolletaten er sammensatt av *beslaglagt mengde* og *antall beslag* gjort i Bergen distriktstollsted. Tolletatens narkotikabeslag blir rapportert til politiet og kommer inn i politiets statistikker. For å unngå dobbelrapportering har vi skilt tolletatens og politiets data fra hverandre.

Andre tollregioner, antall og mengde beslag på personer med postadresse i Bergen: Data fra andre tollregioner, som rapporteres til tollregionen Vest-Norge, avdeling Bergen, er sammensatt av *beslaglagt mengde* og *antall beslag* gjort ved grenseoverganger eller via postforsendelse som fortolles i Oslo.

Nye Kripos, antall og mengde beslag: Dataene fra Nye Kripos er basert på innsendt datamateriale for hele Hordaland politidistrikt. Disse dataene inkluderer likevel data fra Bergen politikammer. Dataene favner denne gangen om hele vår rapporteringsperiode. Der det ikke foreligger samsvar mellom Nye kripas og Bergen politikammer begrunnes dette med at alt data-materiale ikke er ferdig analysert hos Nye Kripos og politiet i Bergen ikke har fått endelig svar på innsendte prøver, på det tidspunktet Føre Var fikk tilgang til dataene.

Bergen Fengsel, prøver og funn gjort i fengselet: Data fra Bergen Fengsel baseres på urinprøver, utåndingsprøver og evt. blodprøver, samt hvilke funn og mengde rusmidler som er gjort i fengselet. Bergen Fengsel rapporterer tre ganger i året.

Stiftelsen Bergensklinikkene, behandlingsdata: Dataene fra Stiftelsen Bergensklinikkene omfatter personer som er i behandling i rapporteringshalvåret. Opplysninger om hvilke rusmidler som rapporteres som mest brukt i den aktuelle perioden. Dataene hentes ut fra Rusdata.

Vinmonopolet, salgstall: Vinmonopolet i Bergen har 8 utsalgssteder. Data fra Vinmonopolet er hentet fra disse utsalgsstedene og favner om alle alkoholyper.

Coop Hordaland, salgstall: Coop Hordaland er en av dagligvarekjedene som finnes i Bergensområdet. Dataene fra Coop består av salgstall for øl, cider og rusbrus.

Vectura as, salgstall: Vectura har ca. 60% av grossistmarkedet i Bergen. De selger vin, brennevin og andre alkoholholdige drikkevarer til serveringsnæringen, grossister og noe til dagligvarebutikker (kun for varer med alkoholinnhold under 4.7%).

Hansa Borg Bryggerier AS, salgstall: Hansa Borg bryggerier selger alkohol til butikker, restauranter og utesteder. Dataene til Hansa inneholder salgstall for øl, rusbrus, cider og svakvin.

Folkehelseinstituttet, smittsomme sykdommer som hiv, aids og hepatitt C: Data fra internettssidene til Folkehelseinstituttet legges til grunn for innhenting av hepatitt C, hiv- og aids smitte. Det telles hvor mange tilfeller det er for hvert halvår. Antall nye aidsdiagnoser registreres på fylkesnivå.

Straxhuset, utdeling av sprøyter, kanyler: Straxhuset deler ut sprøyter og kanyler (sprøytespisser) til sine brukere, og registrering av sprøyteutdeling skjer på månedsbasis.

Utekontakten, utdeling av kanyler, sprøyter: Utekontakten deler ut kanyler og sprøyter til kvinner i gateprostituasjon i Bergen. De registrerer data på månedsbasis.

Omsorgsbasen for kvinner, utdeling av sprøyter: Omsorgsbasen for kvinner deler ut sprøyter til kvinner, primært i gateprostituasjon, som benytter overnattings-tilbudet deres, eller som kommer innom for å få nytt brukerutstyr. De registrerer data på månedsbasis.

RUStelefonen, antall henvendelser relatert til spesifikke rusmidler: RUStelefonen er en nasjonal hjelpetelefon. Innringerne kan stille spørsmål som omhandler rus. Fordelingen av innringningene på de spesifikke rusmidlene kommer ferdig systematisert. Vi trekker ut antall henvendelser som retter seg mot spesifikke rusmidler.

Landsforbundet Mot Stoffmisbruk (LMS): LMS har en nasjonal hjelpetelefon med egen avdeling i Bergen. Fordelingene av antall innkomne samtaler registrert i Bergensregionen kommer ferdig systematisert på spesifikke rusmidler. Vi trekker ut antall henvendelser som retter seg mot spesifikke rusmidler.

Apoteket Nordstjernen, salg av medikamenter og sprøyter og kanyler: Nordstjernen apotek er vaktapoteket i Bergen. Dataene fra apoteket inkluderer løssalg av enkelte sprøyter og kanyler samt salg av pakker med både sprøyter og kanyler. Utenom dette får vi data fra salg av spesifikke medikamenter som kan brukes i rusøyemed.

Spørreskjema til nøkkelinformantene, brukstrender og endringer i tilgjengelighet: Vi trekker ut spørsmålene som går på brukstrender, dvs. hvilke tendens informantene har sett iht. bruk av ulike rusmidler, og tilgjengelighet, eventuelle endringer for tilgjengeligheten i de ulike rusmidlene.

Spørreskjema til kjentmenn, brukstrender og endringer i tilgjengelighet: Vi trekker ut spørsmålene som går på brukstrender, dvs. hvilke tendens informantene har sett iht. bruk av ulike rusmidler, og tilgjengelighet, eventuelle endringer for tilgjengeligheten i de ulike rusmidlene.

Norshroom.org: Dette er en norsk nettpratside der personer blant annet utveksler kunnskap og opplevelser om ulike rusmidler

Motgift.no: Fagbladet og internettsiden til Norsk Narkotikapolitiforening Motgift.

Natt og Dag: Gratis trendavis som utgis i Oslo, Trondheim og Bergen. Gis ut en gang i måneden.

plan B: Gratis ungdomsmagasin som gis ut i Oslo, Trondheim og Bergen. Gis ut en gang i måneden.

Skum: SKUM er et kultur- og underholdningsmagasin som utgis i Oslo, Bergen og Trondheim 6 ganger i året.

Studvest: Dette er studentene på Universitetet i Bergens egen avis som gis ut en gang i uken.

Blikk: Dette er magasin for homofile og lesbiske, utgis nasjonalt en gang i måneden.

Spirit: Et ungdomsmagasin som gis ut på nasjonalt nivå ni ganger i året. Dette bladet distribueres til 500 videregående og høyskoler over hele landet, samt diverse butikker og møtesteder.

BA: Nettsiden til Bergensavisen – man kan søke på nevnte rusmidler.

BT: Nettsiden til Bergens Tidende – man kan søke på nevnt rusmidler.

Fanaposten: Nettsiden til lokalavisen Fanaposten – man kan søke på nevnt rusmidler.

Noabuse.com: Dette er en internettside og database som inneholder oversikt over nyhetsartikler relatert til rusmidler i aviser på landsbasis og fra regionen, primært fra BT og Ba.

NRK Hordaland: Dette er nettsiden til NRK, med eget kontor i Hordaland. En kan søke etter nyheter i regionen ved å bruke spesifikke rusmidler som søkeord.

Dopingtelefon: Dopingtelefonen er en informasjonstjeneste som tar i mot spørsmål om doping enten via telefon eller via hjemmesiden: www.dopingtelefonen.no.

Fitnessprat: Dette er en norsk chatteside der personer blant annet utveksler kunnskap og opplevelser om doping og steroider.

Folket: Dette er en nasjonal ukeavis om rus, helse, oppvekst og livskvalitet. Utgis to ganger i måneden.

Apropos Rus: Dette er et magasin som retter seg mot fagfolk i kommunene som arbeider med rusproblematikk og spesialisthelsetjenesten innenfor rusfeltet. Bladet kommer ut 4 ganger i året, og utgiver er kompetansesentrene i Norge.

rus & avhengighet: Dette er et norsk fag- og debattblad for alle som er interessert i arbeidet med rusproblemer. Utgis fire ganger i året.

Det er mange som har bidratt i Føre Var. Vi vil gjerne takke:

Kolleger ved Stiftelsen Bergensklinikkene • Bergen kommune • Hordaland politidistrikt – Bergen politikammer • Bergen Fengsel • Tollregionen Vest-Norge ved Bergen regiontollsted • Vinmonopolet AS • Vectura AS • Coop Hordaland • Omsorgsbasen for kvinner, Kirkens Bymisjon • Hansa Borg Bryggerier ASA • Nye Kripos • Utekontakten i Bergen • Straxhuset • Apoteket Nordstjernen • Landsforbundet Mot Stoffmisbruk • Rustelefonen Kjentmenn ved ungdomsskolene i Bergen • *En spesiell takk til medlemmer av ekspertgruppen og alle nøkkelinformantene som har deltatt i Føre Var.*

